

eul_wid: lgi-ar

Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεὺς · Philo of Alexandria

On the Confusion of Tongues

Περὶ συγχύσεως διαλέκτων

Period: Ἑλληνιστική Hellenistic
Dialect: Κοινή φιλοσοφική Philosophical Koine
Domain: Φιλοσοφία Philosophy
Format: Πραγματεία Treatise
Affiliation: Jewish

Conf t ΠΕΡΙ ΣΥΓΧΥΣΕΩΣ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ Περὶ μὲν δὴ τούτων ἀρκέσει τὰ εἰρημένα.

Conf 1 σκεπτέον δὲ ἐξῆς οὐ παρέργως, ἀ περὶ τῆς τῶν διαλέκτων συγχύσεως φιλοσοφεῖ· λέγει γὰρ ὧδε· „καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν, καὶ φωνὴ μία πᾶσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κινήσει αὐτοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν, εὗρον πεδίον ἐν τῇ γῇ Σενάαρ καὶ κατώκησαν ἐκεῖ. καὶ εἶπεν ἄνθρωπος τῷ πλησίον· δεῦτε πλινθεύσωμεν πλίνθους καὶ ὀπτήσωμεν αὐτάς πυρί. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον, καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός. καὶ εἶπον· δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔσται ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτῶν ὄνομα πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. καὶ κατέβη κύριος ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον ὃν ὠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἶπε κύριος· ἰδοὺ γένος ἓν καὶ χεῖλος ἓν πάντων· καὶ τοῦτο ἤρξαντο ποιῆσαι, καὶ νῦν οὐκ ἐκλείψει ἐξ αὐτῶν πάντα ὅσα ἂν ἐπιθῶνται ποιεῖν· δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον. καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ σύγχυσις, ὅτι ἐκεῖ συνέχεε κύριος τὰ χεῖλη πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐκεῖθεν διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς“ (Gen. ^[15]

Conf 2 11, 1—9). οἱ μὲν δυσχεραίνοντες τῇ πατρίῳ πολιτείᾳ, ψόγον καὶ κατηγορίαν αἰεὶ τῶν νόμων μελετῶντες, τούτοις καὶ τοῖς παραπλησίοις ὡς ἂν ἐπιβάθραις τῆς ἀθεότητος αὐτῶν, οἱ δυσσεβεῖς, χρῶνται φάσκοντες ἔτι νῦν σεμνηγορεῖτε περὶ τῶν διατεταγμένων ὡς τοὺς ἀληθείας κανόνας αὐτῆς περιεχόντων; ἰδοὺ γὰρ αἱ ἱεραὶ λεγόμεναι βίβλοι παρ’ ὑμῖν καὶ μύθους περιέχουσιν, ἐφ’ οἷς εἰώθατε γελᾶν, ὅταν ἄλλων διεξιόντων ἀκούητε. ^[5]

Conf 3 καίτοι τί δεῖ τοὺς πολλαχόθι τῆς νομοθεσίας ἐσπαρμένους ἀναλέγεσθαι ὥσπερ σχολὴν ἄγοντας καὶ ἐνευκαιροῦντας διαβολαῖς, ἀλλ’ οὐ μόνον τῶν ἐν χερσὶ καὶ παρὰ πόδας ὑπομιμνήσκειν; εἷς μὲν οὖν ἐστὶν ὁ ἑοικὼς τῷ συντεθέντι ἐπὶ τῶν Ἀλωειδῶν, οὗς ὁ μέγιστος καὶ δοκιμώτατος τῶν ποιητῶν Ὅμηρος διανοηθῆναί φησι τρία τὰ περιμήκιστα τῶν ὁρῶν ἐπιφορῆσαι καὶ ἐπιχῶσαι ἐλπίσαντας τὴν εἰς οὐρανὸν ὁδὸν τοῖς ἀνέρχεσθαι βουλομένοις εὐμαρῇ διὰ τούτων ἔσεσθαι πρὸς αἰθέριον ὕψος ἀρθέντων· ἔστι δὲ τὰ περὶ τούτων ἔπη τοιαῦτα· Ὅσσαν ἐπ’ Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ’ Ὅσση Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν’ οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη, Ὀλυμπος δὲ καὶ Ὅσσα καὶ Πήλιον ὁρῶν ὀνόματα. ^[5]

- Conf 5 πύργον δὲ ὁ νομοθέτης ἀντὶ τούτων εἰσάγει πρὸς τῶν τότε ἀνθρώπων κατασκευαζόμενον θελησάντων ὑπ' ἀνοίας ἅμα καὶ μεγαλαυχίας οὐρανοῦ ψαῦσαι. πῶς γὰρ οὐ φρενοβλάβεια δεινὴ; καὶ γὰρ εἰ τὰ τῆς συμπάσης μέρη γῆς ἐποικοδομηθεῖν προκαταβληθέντι βραχεῖ θεμελίῳ καὶ ἀνεγερθεῖν τρόπον κίονος ἑνός, μυρίοις τῆς αἰθερίου σφαίρας ἀπολειφθήσεται διαστήμασι, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ζητητικούς τῶν φιλοσόφων, οἱ τοῦ παντὸς κέντρον εἶναι τὴν γῆν ἀνωμολόγησαν. ^[5]
- Conf 6 ἕτερος δὲ τις συγγενὴς τούτῳ περὶ τῆς τῶν ζώων ὁμοφωνίας πρὸς μυθοπλαστῶν ἀναγράφεται· λέγεται γάρ, ὡς ἄρα πάνθ' ὅσα ζῶα χερσαῖα καὶ ἔνυδρα καὶ πτηνὰ τὸ παλαιὸν ὁμόφωνα ἦν, καὶ ὄνπερ τρόπον ἀνθρώπων Ἕλληνες μὲν Ἕλλησι, βαρβάρους δὲ βάρβαροι νῦν οἱ ὁμόγλωττοι διαλέγονται, τοῦτον τὸν τρόπον καὶ πάντα πᾶσι περὶ ὧν ἡ δρᾶν ἢ πάσχειν τι συνέβαιεν ὠμίλει, ὡς καὶ ἐπὶ ταῖς κακοπραγίαις συνάχθεσθαι κἄν, εἴ ποῦ τι λυσιτελεῖς ἀπαντῶν, συνευφραίνεσθαι. ^[5]
- Conf 7 τὰς τε γὰρ ἡδονὰς καὶ ἀηδίας ἀλλήλοις ἀναφέροντα διὰ τοῦ ὁμοφώνου συνήδετο καὶ συναγίδιζέτο, καὶ τούτου τὸ ὁμοιότροπον καὶ ὁμοιοπαθὲς εὐρίσκετο, μέχριπερ κορεσθέντα τῆς τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἀφθονίας, ὃ πολλάκις γίνεσθαι φιλεῖ, πρὸς τὸν τῶν ἀνεφίκτων ἔρωτα ἐξώκειλε καὶ περὶ ἀθανασίας ἐπρεσβεύετο γήρως ἔκλυσιν καὶ τὴν εἰς αἰεὶ νεότητος ἀκμὴν αἰτούμενα, φάσκοντα καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐν ἡδὴ ζώων τὸ ἐρπετόν, ὄφιν, τετυχηκέναι ταύτης τῆς δωρεᾶς· ἀποδιδόμενον γὰρ τὸ γῆρας πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἀνηβᾶν· ἄτοπον δ' εἶναι ἢ τὰ κρείττω τοῦ χείρονος ἢ ἑνὸς τὰ πάντα λειφθῆναι. ^[5]
- Conf 8 δίκην μέντοι τοῦ τολήματος ἔδωκε τὴν προσήκουσαν· ἑτερόγλωττα γὰρ εὐθὺς ἐγένετο, ὡς ἐξ ἐκείνου μηκέτ' ἀλλήλων ἐπακοῦσαι δυνηθῆναι χάριν τῆς ἐν ταῖς διαλέκτοις, εἰς ἃς ἡ μία καὶ κοινὴ πάντων ἐτμήθη, διαφορᾶς.
- Conf 9 ὁ δ' ἐγγυτέρω τάληθοῦς προσάγων τὸν λόγον τὰ ἄλογα τῶν λογικῶν διέζευξεν, ὡς ἀνθρώποις μόνοις μαρτυρῆσαι τὸ ὁμόφωνον. ἔστι δέ, ὡς γέ φασι, καὶ τοῦτο μυθῶδες, καὶ μὴν τὴν γε φωνῆς εἰς μυρίας διαλέκτων ἰδέας τομήν, ἣν καλεῖ γλώττης σύγχυσιν, ἐπὶ θεραπείᾳ λέγουσιν ἀμαρτημάτων συμβῆναι, ὡς μηκέτ' ἀλλήλων ἀκροώμενοι κοινῇ συναδικῶσιν, ἀλλὰ τρόπον τινα [ἄλλοι] ἀλλήλοις κεκωφωμένοι *** κατὰ συμπράξεις ἐγχειρῶσι τοῖς αὐτοῖς. ^[5]
- Conf 10 τὸ δὲ οὐκ ἐπ' ὠφελείᾳ φαίνεται συμβῆναι· καὶ γὰρ αὐθις οὐδὲν ἦττον κατὰ ἔθνη διωκισμένων καὶ μὴ μιᾷ διαλέκτῳ χρωμένων γῇ καὶ θάλαττα πολλάκις ἀμυθῆτων κακῶν ἐπληρώθη. οὐ γὰρ αἱ φωναί, ἀλλὰ αἱ ὁμότροποι τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἀμαρτάνειν ζηλώσεις τοῦ συναδικεῖν αἵτιαι· καὶ γὰρ οἱ ἐκτετμημένοι γλώτταν νεύμασι καὶ βλέμμασι καὶ ταῖς ἄλλαις τοῦ σώματος σχέσεις καὶ κινήσεις οὐχ ἦττον τῆς διὰ λόγων προφορᾶς ἃ ἂν θελήσωσιν ὑποσημαίνουσι· χωρὶς τοῦ καὶ ἔθνος ἐν πολλάκις οὐχ ὁμόφωνον μόνον ἀλλὰ καὶ ὁμόνομον καὶ ὁμοδίαιτον τοσοῦτον ἐπιβῆναι κακίας, ὥστε τοῖς ἀνθρώπων ἀπάντων ἀμαρτήμασιν ἰσοστάσια δύνασθαι πλημμελεῖν· ἀπειρίᾳ τε διαλέκτων μυρίοι πρὸς τῶν ἐπιτιθεμένων οὐ προῖδόμενοι τὸ μέλλον προκατελήφθησαν, ὡς ἔμπαιν ἐπιστήμη τοὺς ἐπικρεμασθέντας ἴσχυσαν φόβους τε καὶ κινδύνους ἀπώσασθαι· ὥστε λυσιτελεῖς μᾶλλον ἢ βλαβερὸν εἶναι τὴν ἐν διαλέκτοις κοινωνίαν, ἐπεὶ καὶ μέχρι νῦν οἱ καθ' ἑκάστην χώραν, καὶ μάλιστα τῶν αὐτοχθόνων, δι' οὐδὲν οὕτως ὡς διὰ τὸ ὁμόγλωσσον ἀπαθεῖς κακῶν διατελοῦσι. ^[5]
- Conf 13 κἄν εἰ μέντοι τις ἀνὴρ πλείους ἀναμάθοι διαλέκτους, εὐδόκιμος εὐθὺς παρὰ τοῖς ἐπισταμένοις ἐστὶν ὡς ἡδὴ φίλιος ὢν, οὐ βραχὺ γνῶρισμα κοινωνίας ἐπιφερόμενος τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασι συνήθειαν, ἀφ' ἧς τὸ ἀδεὲς εἰς τὸ μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν ἔοικε πεπορίσθαι. τί οὖν ὡς κακῶν αἴτιον τὸ ὁμόγλωττον ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιζε, δέον ὡς ὠφελιμώτατον ἰδρῦσθαι; τοὺς δὲ ταῦτα συντιθέντας καὶ κακοτεχνούντας ἰδίᾳ μὲν διελέγξουσιν οἱ τὰς προχείρους ἀποδόσεις τῶν αἰ

ζητουμένων ἐκ τῆς φανεραῖς τῶν νόμων γραφῆς ἀφιλονείκως <ταμειυόμενοι> , οὐκ ἀντισοφίζόμενοι ποθεν, ἀλλ' ἐπόμενοι τῷ τῆς ἀκολουθίας εἰρμῷ προσπταίειν οὐκ ἐῶντι, ἀλλὰ κᾶν, εἴ τινα ἐμποδῶν εἴη, ῥαδίως ἀναστέλλοντι, ὅπως αἱ τῶν λόγων διέξοδοι γίνωνται ἄπταιστοι. ^[5]

Conf 15 φαρμέν τοίνυν ἐκ τοῦ „τὴν γῆν εἶναι πᾶσαν χεῖλος ἐν καὶ φωνὴν μίαν“ κακῶν ἀμυθήτων καὶ μεγάλων συμφωνίαν δηλοῦσθαι, ὅσα τε πόλεις πόλεις καὶ ἔθνεσιν ἔθνη καὶ χώραις χώραι ἀντεπιφέρουσι, καὶ ὅσα μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ἀσεβοῦσιν ἄνθρωποι· καίτοι ταῦτα πληθῶν ἐστὶν ἀδικήματα. σκεπτόμεθα δ' ἡμεῖς καὶ ἐφ' ἐνὸς ἀνδρὸς τὸ ἀδιεξήγητον τῶν κακῶν πλῆθος, καὶ μάλισθ' ὅταν τὴν ἀνάρμοστον καὶ ἐκμελῇ καὶ ἄμουσον ἴσχη συμφωνίαν. ^[5]

Conf 16 τὰ μὲν δὴ τυχερὰ τίς οὐκ οἶδεν, ὅταν πενία καὶ ἀδοξία σώματος νόσοις ἢ πηρώσει συνενεχθῶσι. καὶ πάλιν ταῦτα ψυχῆς ἀρρωσθημασιν ἔκφρονος ὑπὸ μελαγχολίας ἢ μακροῦ γήρωος ἢ τινος βαρείας ἄλλης κακοδαιμονίας γεγεννημένης ἀνακραθῶσι; καὶ γὰρ ἐν μόνον τῶν εἰρημένων βιαίως ἀντιστατήσαν ἱκανὸν ἀνατρέψαι καὶ καταβαλεῖν καὶ τὸν λίαν ὑπέρογκόν ἐστιν· ὅταν δὲ ἀθρόα ὥσπερ προστάξει μιᾷ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐνὶ πάντα σωρηδὸν ἐπιθῇται τὰ σώματος, τὰ ψυχῆς, τὰ ἐκτός, τίνα οὐχ ὑπερβάλλει σχετλιότητα; πεσόντων γὰρ δορυφόρων ἀνάγκη καὶ τὸ δορυφορούμενον πίπτειν. ^[5]

Conf 18 δορυφόροι μὲν οὖν σώματος πλοῦτος, εὐδοξία, τιμαί, ὀρθοῦντες αὐτὸ καὶ εἰς ὕψος αἴροντες καὶ γαῦρον ἀποδεικνύντες, ὡς τάναντία, ἀτιμία, ἀδοξία, πενία, πολεμίων τρόπον καταράττουσι.

Conf 19 πάλιν τε δορυφόροι ψυχῆς ἀκοαὶ καὶ ὄψεις ὁσφρησίς τε καὶ γεῦσις καὶ ξύμπαν τὸ αἰσθήσεως στίφος, ἔτι μέντοι ὑγίεια καὶ ἰσχύς δύναμις τε καὶ ῥώμη· τούτοις γὰρ ὥσπερ ἐστῶσι καὶ κραταιῶς ἐρηρυσμένοις εὐεργέσιν οἴκοις ὁ νοῦς ἐμπεριπατῶν καὶ <ἐν> διαιτῶμενος ἀγάλλεται πρὸς μηδενὸς ταῖς ἰδίαις ὁρμαῖς χρῆσθαι κωλυόμενος, ἀλλ' εὐμαρεῖς καὶ λεωφόρους ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς διὰ πάντων ὁδοὺς. ^[5]

Conf 20 τὰ δὲ τοῖς δορυφόροις τούτοις ἐχθρὰ ἀντικάθεται, πῆρωσις αἰσθητηρίων καὶ νόσος, ὡς ἔφην, οἷς ἢ διάνοια συγκατακρημνισθῆναι πολλάκις ἐμέλλησε. καὶ τὰ μὲν τυχερὰ ταῦτα ἀργαλέα σφόδρα καὶ σχέτλια ἐξ ἑαυτῶν, πρὸς δὲ τὴν <τῶν> ἐκ προνοίας σύγκρισιν κουφότερα πολλῶ.

Conf 21 τίς οὖν ἢ τῶν ἐκουσίων κακῶν συμφωνία, πάλιν ἐν μέρει σκοπῶμεν· τριμεροῦς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης τὸ μὲν νοῦς καὶ λόγος, τὸ δὲ θυμὸς, τὸ δὲ ἐπιθυμία κεκληρῶσθαι λέγεται. κηραίνει δὲ καθ' αὐτό τε ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ πρὸς ἄλληλα πάντα κοινῇ, ἐπειδὴν ὁ μὲν νοῦς ὅσα ἀφροσύνη καὶ δειλία ἀκολασίαι τε καὶ ἀδικίαι σπείρουσι θερίσει, ὁ δὲ θυμὸς τὰς ἐκμανεῖς καὶ παραφόρους λύττας καὶ ὅσα ἄλλα ὠδίνει κακὰ τέκη, ἢ δὲ ἐπιθυμία τοὺς ὑπὸ νηπιότητος αἰεὶ κούφους ἔρωτας καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσι σώμασί τε καὶ πράγμασι προσιπταμένους ἐπιπέμψῃ πανταχόσε· τότε γὰρ ὥσπερ ἐν σκάφει ναυτῶν, ἐπιβατῶν, κυβερνητῶν κατὰ τινα φρενοβλάβειαν ἐπ' ἀπωλείᾳ τούτου συμφρονησάντων καὶ οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ νηὶ οὐχ ἥκιστα συναπώλοντο. ^[5]

Conf 22 βαρύτατον γὰρ κακῶν καὶ σχεδὸν ἀνίατον μόνον ἢ πάντων τῶν ψυχῆς μερῶν πρὸς τὸ ἀμαρτάνειν συνεργία, μηδενὸς οἷα ἐν πανδήμῳ συμφορᾷ δυνηθέντος ὑγιαίνειν, ἵνα τοὺς πάσχοντας ἴαται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱατρῶν ἅμα τοῖς ἰδιώταις καμνόντων, οὓς ἢ λοιμώδης νόσος ἐφ' ὁμολογουμένη συμφορᾷ πιέσασα κατέχει. ^[5]

Conf 23 τοῦ παθήματος τούτου <σύμβολον> ὁ μέγας ἀναγραφεὶς παρὰ τῷ νομοθέτῃ κατακλυσμός ἐστι, τῶν τε ἀπ' οὐρανοῦ καταρρακτῶν τοὺς κακίας αὐτῆς λάβρῳ φορᾷ χειμάρρους ἐπομβρούντων καὶ τῶν ἀπὸ γῆς, λέγω δὲ τοῦ σώματος, πηγῶν ἀναχεουσῶν τὰ πάθους ἐκάστου

ρεύματα πολλά ὄντα καὶ μεγάλα, ἅπερ εἰς ταὐτὸν τοῖς προτέροις συνιόντα καὶ ἀναμειγνύμενα κυκᾶται τε καὶ τὸ δεδεγμένον ἅπαν τῆς ψυχῆς στροβεῖ χωρίον δίναις ἐπαλλήλοις. ^[5]

Conf 24 „ιδὼν“ γάρ φησι „κύριος ὁ θεός, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιμελῶς τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας“ ἔγνω τὸν ἄνθρωπον, λέγω δὲ τὸν νοῦν, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐρπετῶν τε καὶ πτηνῶν καὶ τῆς ἄλλης ἀλόγου τῶν ἀτιθάσων θηρίων πληθὺς ἐφ’ οἷς ἀνίατα ἡδικήκει τίσασθαι (Gen. 6, 5—7)· ἡ δὲ τιμωρία κατακλυσμός. ^[5]

Conf 25 ἦν γὰρ ἔφεσις ἀμαρτημάτων καὶ πολλὴ τοῦ ἀδικεῖν μηδενὸς κωλύοντος φορὰ, ἀλλὰ προσαναρρηγνυμένων ἀδεῶς ἀπάντων εἰς χορηγίας ἀφθόνους τοῖς πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐτοιμοτάτοις, καὶ μήποτ’ εἰκότως οὐ γὰρ ἔν τι μέρος διέφθαρτο τῆς ψυχῆς, ἵνα τοῖς ἄλλοις ὑγιαίνουσι σώζεσθαι δύναίτο, ἀλλ’ οὐδὲν ἄνοσον οὐδὲ ἀδιάφθαρτον αὐτῆς κατελείπετο· ιδὼν γὰρ ὅτι πᾶς τις, φησί, διανοεῖται [πᾶς] λογισμός, οὐχὶ μόνος εἷς, τὴν ἀρμόττουσαν ὁ ἀδέκαστος δικαστὴς ἐπήγαγε τιμωρίαν. ^[5]

Conf 26 οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τῆς ἀλμυρᾶς φάραγγος ὁμαιχμίαν πρὸς ἀλλήλους θέμενοι. κοῖλον γὰρ καὶ τραχὺ καὶ φαραγγῶδες τὸ κακιῶν <καὶ> παθῶν χωρίον, ἀλμυρὸν τῷ ὄντι καὶ πικρὰς φέρον ὠδῖνας, ὣν ὁ σοφὸς Ἀβραάμ τὸ ἐνώμοτον καὶ ἔνσπονδον οὕθ’ ὄρκων οὔτε σπονδῶν ἐπάξιον εἰδὼς καθαιρεῖ· λέγεται γὰρ ὅτι „πάντες οὗτοι συνεφώνησαν ἐπὶ τὴν φάραγγα τὴν ἀλυκὴν· αὕτη ἡ θάλασσα τῶν ἁλῶν“ (Gen. ^[5]

Conf 27 14, 3). ἡ οὐχ ὀρᾶς τοὺς ἐστερωμένους σοφίαν καὶ τυφλοὺς διάνοιαν, ἦν ὀξυδερκεῖν εἰκὸς ἦν, Σοδομίτας κατὰ γλῶτταν, ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβυτέρου πάνθ’ ὁμοῦ τὸν λεῶν ἐν κύκλῳ τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς περιθέοντας, ἵνα τοὺς ξενωθέντας ἱεροὺς καὶ ὁσίους λόγους αὐτῇ, φρουροὺς καὶ φύλακας ὄντας, αἰσχύνωσι καὶ διαφθείρωσι, καὶ μηδένα τὸ παράπαν μήτε τοῖς ἀδικοῦσιν ἐναντιοῦσθαι μήτε τοῦ τι ποιεῖν ἄδικον ἀποδιδράσκειν ἐγνωκότα; οὐ γὰρ οἱ μὲν, οἱ δ’ οὐ, „πᾶς δ“, ὡς φησιν, „ὁ λαὸς περιεκύκλωσαν ἅμα τὴν οἰκίαν, νέοι τε καὶ πρεσβῦται“ (Gen. ^[5]

Conf 28 19, 4) κατὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν λόγων συνομοσάμενοι, οὓς καλεῖν ἔθος ἀγγέλους. ἀλλ’ ὁ γε θεοπρόπος Μωυσῆς θράσει πολλῷ ῥέοντας αὐτοὺς ὑπαντιάσας ἐφέξει, κἂν τὸν θρασύτατον καὶ δεινότατον εἰπεῖν ἐν ἑαυτοῖς βασιλέα λόγον προστησάμενοι μιᾷ ῥύμῃ κατατρέχωσι, συναύξοντες τὰ οἰκεῖα καὶ ποταμοῦ τρόπον πλημμύροντες· „ιδού“ γὰρ φησιν „ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀφικνεῖται. ^[5]

Conf 29 σὺ δὲ στήσῃ συναντῶν αὐτῷ ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ“ (Exod.

Conf 30 7, 15). οὐκοῦν ὁ μὲν φαῦλος ἔξεισιν ἐπὶ τὴν τῶν ἀδικημάτων καὶ παθῶν ἀθρόων φορὰν, ἅπερ ὕδατι ἀπεικάζεται· ὁ δὲ σοφὸς πρῶτον μὲν κτᾶται γέρας παρὰ τοῦ ἐστῶτος ἀεὶ θεοῦ συγγενὲς αὐτοῦ τῇ ἀκλινεῖ καὶ ἀρρεπεῖ πρὸς πάντα δυνάμει λαβών· εἴρηται γὰρ „σὺ δὲ αὐτοῦ στήθι μετ’ ἐμοῦ“ (Deut.

Conf 31 5, 31), ἵνα ἐνδοιασμὸν καὶ ἐπαμφοτερισμὸν, ἀβεβαίου ψυχῆς διαθέσεις, ἀποδυσάμενος τὴν ὀχυρωτάτην καὶ βεβαιωτάτην διάθεσιν, πίστιν, ἐνδύσῃται. ἔπειτα δὲ ἐστῶς, τὸ παραδοξότατον, ὑπαντᾷ· „στήσῃ“ γὰρ <φησιν> „ὑπαντιάζων“· καίτοι τὸ μὲν ὑπαντᾶν ἐν κινήσει, κατὰ δ’ ἡρεμίαν τὸ ἴστασθαι θεωρεῖται.

Conf 32 λέγει δὲ οὐ τὰ μαχόμενα, τὰ δὲ τῇ φύσει μάλιστα ἀκολουθοῦντα· ὅτῳ γὰρ ἡρεμεῖν πέφυκεν ἡ γνώμη καὶ ἀρρεπῶς ἰδρῦσθαι, συμβαίνει πᾶσιν ἀνθίστασθαι τοῖς σάλῳ καὶ κλύδωνι χαίρουσι καὶ τὸν γαληνιάσαι δυνάμενον χειροποιήτῳ χειμῶνι κυμαίνουσιν.

Conf 33

εὖ μέντοι γε ἔχει παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ τὴν ἐναντίωσιν συνίστασθαι· χεῖλη δὲ στόματος μέν ἐστι πέρατα, φραγμὸς δέ τις γλώττης, δι' ὧν φέρεται τὸ τοῦ λόγου ρεῦμα, ὅταν ἄρξηται κατέρχεσθαι.

Conf 34 λόγῳ δὲ καὶ οἱ μισάρετοι καὶ φιλοπαθεῖς συμμάχῳ χρώνται πρὸς τὴν τῶν ἀδοκίμων δογμάτων εἰσήγησιν καὶ πάλιν οἱ σπουδαῖοι πρὸς τε τὴν τούτων ἀναίρεσιν καὶ πρὸς τὸ τῶν ἀμεινόνων καὶ ἀψευδῶς ἀγαθῶν κράτος ἀνανταγώνιστον.

Conf 35 ὅταν μέντοι πάντα κάλων ἀνασεύσαντες ἐριστικῶν δογμάτων ὑπ' ἐναντίας ῥύμης λόγων ἀνατραπέντες ἀπόλωνται, τὸ ἐπινίκιον δικαίως καὶ προσηκόντως ὁ σοφὸς ἄσμα χορὸν ἱερώτατον στησάμενος ἐμμελῶς ᾄσεται· „εἶδε“ γάρ φησιν „Ἰσραὴλ τοὺς Αἰγυπτίους“ οὐχ ἐτέρωθι „τεθνεώτασ“ ἀλλὰ παρὰ „τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ“ (Exod.

Conf 36 14, 30), θάνατον λέγων οὐ τὴν ἀπὸ σώματος ψυχῆς διάκρισιν, ἀλλὰ τὴν ἀνοσίων δογμάτων καὶ λόγων φθοράν, οἷς ἐχρῶντο διὰ στόματος καὶ γλώττης καὶ τῶν ἄλλων φωνητηρίων ὀργάνων.

[5]

Conf 37 λόγου δὲ θάνατός ἐστιν ἡσυχία, οὐχ ἦν οἱ ἐπιεικέστεροι ποιούμενοι σύμβολον αἰδοῦς μετέρχονται—δύναμις γάρ καὶ ἦδε ἐστὶν ἀδελφὴ τῆς ἐν τῷ λέγειν ταμιευομένη μέχρι καιροῦ τὰ λεκτέα—, ἀλλ' ἦν οἱ ἐξησθηκότες καὶ ἀπειρηκότες διὰ τὴν τῶν ἐναντίων ἰσχὺν ὑπομένουσιν ἄκοντες λαβὴν οὐδεμίαν ἔθ' εὕρισκοντες.

Conf 38 ὧν τε γὰρ ἂν ἐφάψωνται, διαρρεῖ, καὶ οἷς ἂν ἐπιβῶσιν, οὐχ ὑπομένει, ὥς πρὶν ἢ στήναι πίπτειν ἀναγκάζεσθαι, ὥσπερ ἡ ἔλιξ, τὸ ὑδρηρὸν ὄργανον, ἔχει· κατὰ γὰρ μέσον αὐτὸ γεγόνασι βαθμοὶ τινες, ὧν ὁ γεωπόνος, ὅταν ἐθελήσῃ ποτίσαι τὰς ἀρούρας, ἐπιβαίνει μέν, περιολισθαίνει δ' ἀναγκαίως· ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ πίπτειν συνεχῶς πλησίον ἐχυροῦ τινος ταῖς χερσὶ περιδράττεται, οὗ ἐνείλημμένος τὸ ὅλον σῶμα ἀπηώρηκεν αὐτοῦ· <ὥστε> ἀντὶ μὲν ποδῶν χερσίν, ἀντὶ δὲ χειρῶν ποσὶ χρῆσθαι· ἴσταται μὲν γὰρ ἐπὶ χειρῶν, δι' ὧν εἰσιν αἱ πράξεις, πράττει δ' ἐν ποσίν, ἐφ' ὧν εἰκὸς ἴστασθαι. πολλοὶ δ' οὐ δυνάμενοι τὰς πιθανὰς τῶν σοφιστῶν εὐρέσεις ἀνὰ κράτος ἐλεῖν τῷ μὴ σφόδρα περὶ λόγους διὰ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις συνεχῇ μελέτην γεγυμνάσθαι κατέφυγον ἐπὶ τὴν τοῦ μόνου σοφοῦ συμμαχίαν καὶ βοηθὸν αὐτὸν ἰκέτευσαν γενέσθαι· καθὰ καὶ τῶν Μωυσέως γνωρίμων τις ἐν ὕμνοις εὐχόμενος εἶπεν· „ἄλαλα γενέσθω τὰ χεῖλη τὰ δόλια“ (Psalm. [5])

Conf 40 30, 19). πῶς δ' ἂν ἡσυχάσαι, εἰ μὴ πρὸς μόνου τοῦ καὶ τὸν λόγον αὐτὸν ἔχοντος ὑπήκοον ἐπιστομισθεῖν; τὰς μὲν οὖν εἰς τὸ ἀμαρτάνειν συνόδους ἀμεταστρεπτὶ φευκτέον, τὸ δὲ ἔνσπονδον πρὸς τοὺς φρονήσεως καὶ ἐπιστήμης ἐταίρους βεβαιωτέον.

Conf 41 παρὸ καὶ τοὺς λέγοντας „πάντες ἐσμέν υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, εἰρηνικοὶ ἐσμεν“ (Gen. 42, 11) τεθαύμακα τῆς εὐαρμόστου συμφωνίας· ἐπεὶ καὶ πῶς οὐκ ἐμέλλετε, φήσαιμ' ἂν, ὧ γενναῖοι, πολέμῳ μὲν δυσχεραίνειν, εἰρήνῃ δὲ ἀγαπᾶν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιγεγραμμένοι πατέρα οὐ θνητὸν ἀλλ' ἀθάνατον, ἄνθρωπον θεοῦ, ὃς τοῦ αἰδίου λόγος ὧν ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτός ἐστιν ἄφθαρτος; οἱ μὲν γὰρ πολλὰς ἀρχὰς τοῦ κατὰ ψυχὴν γένους συστησάμενοι, τῷ πολυθέῳ λεγομένῳ κακῶ προσνείμαντες ἑαυτούς, ἄλλοι πρὸς ἄλλων τιμὰς τραπόμενοι ταραχὰς καὶ στάσεις ἐμφυλίου τε καὶ ξενικὰς ἐδημιούργησαν τὸν ἀπ' ἀρχῆς γενέσεως ἄχρι τελευτῆς βίον πολέμων ἀκηρύκτων καταπλήσαντες. [5]

Conf 43 οἱ δὲ ἐνὶ γένει χαίροντες καὶ ἕνα πατέρα τὸν ὀρθὸν τιμῶντες λόγον, τὴν εὐάρμοστον καὶ πάμμουσον συμφωνίαν ἀρετῶν τεθαυμακότες, εὐδιδόν καὶ γαληνὸν βίον ζῶσιν, οὐ μὴν ἀργὸν καὶ ἀγενῆ τινα, ὥς ἔνιοι νομίζουσιν, ἀλλὰ σφόδρα ἀνδρεῖον καὶ λίαν ἡκονημένον κατὰ τῶν σπονδὰς λύειν ἐπιχειρούντων καὶ σύγχυσιν ὀρκίων αἰεὶ μελετώντων· τοὺς γὰρ εἰρηναίους

φύσει πολεμικούς εἶναι συμβέβηκεν ἀντικαθημένους καὶ ἀνθεστῶτας τοῖς τὸ εὐσταθὲς τῆς ψυχῆς ἀνατρέπουσι. ^[5]

Conf 44 μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ πρῶτον μὲν ἡ ἐκάστου τῶν φιλαρέτων διάνοια διακειμένη τὸν τρόπον τοῦτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ προφητικοῦ θιασώτης χοροῦ, ὃς καταπνευσθεὶς ἐνθουσιῶν ἀνεφθέγγετο· „ὦ μητερ, ἡλίκον με ἔτεκες, ἄνθρωπον μάχης καὶ ἄνθρωπον ἀηδίας πάσης τῆς γῆς; οὐκ ὠφείλησα, οὐδὲ ὠφείλησάν μοι, οὐδὲ ἡ ἰσχὺς μου ἐξέλιπεν ἀπὸ καταρῶν αὐτῶν“ (Ier. ^[5]

Conf 45 15, 10). ἀλλ’ οὐ πᾶς σοφὸς πᾶσι φαύλοις ἐχθρὸς ἐστὶν ἄσπονδος, οὐ τριηρῶν ἢ μηχανημάτων ἢ ὅπλων ἢ στρατιωτῶν παρασκευῇ πρὸς ἄμυναν χρώμενος, ἀλλὰ λογισμοῖς; ὅταν γὰρ τὸν ἐν τῇ ἀπολέμῳ εἰρήνῃ συνεχῇ καὶ ἐπάλληλον ἀνθρώπων ἀπάντων ἴδιον καὶ κοινόν, μὴ κατὰ ἔθνη καὶ χώρας ἢ πόλεις καὶ κώμας αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ’ οἰκίαν καὶ ἓνα ἕκαστον τῶν ἐν μέρει συγκροτούμενον πόλεμον θεάσεται, τίς ἐστὶν ὃ γε μὴ παραινῶν, κακίζων, νουθετῶν, σωφρονίζων, οὐ μεθ’ ἡμέραν μόνον ἀλλὰ καὶ νύκτωρ, τῆς ψυχῆς αὐτῷ ἡρεμεῖν μὴ δυναμένης διὰ τὸ μισοπόνηρον φύσει; πάντα γὰρ ὅσα ἐν πολέμῳ δρᾶται κατ’ εἰρήνην· συλῶσιν, ἀρπάζουσιν, ἀνδραποδίζονται, λεηλατοῦσι, πορθοῦσιν, ὑβρίζουσιν, αἰκίζονται, φθείρουσιν, αἰσχύνοῦσι, δολοφονοῦσιν, ἀντικρυς, ἢν ὥσι δυνατώτεροι, κτείνουσι. ^[5]

Conf 48 πλοῦτον γὰρ ἢ δόξαν ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτεθειμένος ἐπὶ τοῦτον ὥσπερ βέλη τὰς τοῦ βίου πράξεις ἀπάσας ἀφιεῖς ἰσότητος ἀλογεῖ, τὸ ἄνισον διώκει, κοινωνίαν ἀποστρέφεται, μόνος τὰ πάντων ἔχειν ἀθρόα ἐσπούδακε, μισάνθρωπος καὶ μισάλληλός ἐστὶν, ὑποκρινόμενος εὖνοιαν, κολακείας νόθης ἐταῖρος ὢν, φιλίας γνησίου πολέμιος, ἀληθείας ἐχθρὸς, ὑπέρμαχος ψεύδους, βραδὺς ὠφελῆσαι, ταχὺς βλάψαι, διαβαλεῖν προχειρότατος, ὑπερασπίσαι μελλητής, δεινὸς φενακίσαι, ψευδορκότατος, ἀπιστότατος, δοῦλος ὀργῆς, εἴκων ἡδονῇ, φύλαξ κακῶν, φθορεὺς ἀγαθῶν. ^[5]

Conf 49 ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς ἀδομένης καὶ θαυμαζομένης εἰρήνης περιμάχητα κειμήλια, ἅπερ ἡ ἐκάστου τῶν ἀφρόνων ἀγαλματοφοροῦσα διάνοια τέθηπε καὶ προσκυνεῖ. ἐφ’ οἷς εἰκότως καὶ πᾶς σοφὸς ἄχθεται, καὶ πρὸς γε τὴν μητέρα καὶ τιθήνην ἑαυτοῦ, σοφίαν, εἴωθε λέγειν· „ὦ μητερ, ἡλίκον με ἔτεκεσ“, οὐ δυνάμει σώματος, ἀλλὰ τῇ πρὸς <τὸ> μισοπόνηρον ἀλκῇ, ἄνθρωπον ἀηδίας καὶ μάχης, φύσει μὲν εἰρηνικόν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ πολεμικὸν κατὰ τῶν αἰσχυνόντων τὸ περιμάχητον κάλλος εἰρήνης. ^[5]

Conf 50 „οὐκ ὠφείλησα, οὐδὲ ὠφείλησάν μοι“· οὔτε γὰρ αὐτοὶ τοῖς ἐμοῖς ἀγαθοῖς ποτε ἐχρήσαντο, οὔτε ἐγὼ τοῖς ἐκείνων κακοῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ Μωυσέως γράμμα „ἐπιθυμία οὐδενὸς αὐτῶν ἔλαβον“ (Num. 16, 15), σύμπαν τὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν γένος θησαυρισσαμένων παρ’ ἑαυτοῖς ὡς μέγιστον ὄφελος ὑπερβάλλον βλάβος. ^[5]

Conf 51 „οὐδὲ ἡ ἰσχὺς μου ἐξέλιπεν ἀπὸ τῶν ἀρῶν ἃς ἐτίθεντό μοι“, δυνάμει δὲ κραταιοτάτῃ τῶν θεῶν ἐνείλημμένος δογμάτων οὔτε κακούμενος ἐκάμφθη, ἀλλὰ ἐρρωμένως ὠνεῖδισα τοῖς ἐξ ἑαυτῶν μὴ καθαιρομένοις· „ἔθετο γὰρ ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν“, ὡς καὶ ἐν ὕμνοις που λέλεκται (Psalm.

Conf 52 79, 7), πάντας τοὺς ὀρθῆς γνώμης ἐφιεμένους. ἀλλ’ οὐκ ἀντιλογικοὶ φύσει γεγόνασιν, ὅσοι τὸν ἐπιστήμης καὶ ἀρετῆς ζῆλον ἔσχον ἀεὶ, τοῖς γείτοσι ψυχῆς ἀντιφιλονεικοῦντες, ἐλέγχοντες μὲν τὰς συνοίκους ἡδονάς, ἐλέγχοντες δὲ τὰς ὁμοδιαίτους ἐπιθυμίας, δειλίας τε καὶ φόβους, τὸ παθῶν καὶ κακιῶν στίφος δυσσωποῦντες, ἐλέγχοντες μέντοι καὶ πᾶσαν αἴσθησιν, περὶ μὲν ὧν εἶδον ὀφθαλμούς, περὶ ὧν δὲ ἤκουσαν ἀκοάς, ὁσμάς τε περὶ ἀτμῶν καὶ γεύσεις περὶ χυμῶν, ἔτι δὲ ἀφὰς περὶ τῶν κατὰ τὰς προσπιπτούσας τῶν ἐν τοῖς σώμασι δυνάμεων ιδιότητας, καὶ μὲν δὴ τὸν προφορικὸν λόγον περὶ ὧν διεξελθεῖν ἔδοξε; τίνα γὰρ ἢ πῶς ἢ διὰ τί ἢ αἰσθησις ἦσθετο ἢ ὁ

λόγος διηρμήνευσεν ἢ τὸ πάθος διέθηκεν, ἄξιον ἐρευνᾶν μὴ παρέργως καὶ τῶν σφαλμάτων διελέγχειν ἕκαστον. ^[10]

Conf 54 ὁ δὲ μηδενὶ τούτων ἀντιλέγων, ἅπασι δὲ ἐξῆς συνεπινεύων ἑαυτὸν λέληθεν ἀπατῶν καὶ ἐπιτειχίζων ψυχῇ βαρεῖς γείτονας, οἷς ἄμεινον ὑπηκόοις ἢ ἄρχουσι χρῆσθαι· ἡγεμονεύοντες μὲν γὰρ πολλὰ πημανοῦσι καὶ μεγάλα βασιλευούσης παρ' αὐτοῖς ἀνοίας, ὑπακούοντες δὲ τὰ δέονθ' ὑπηρετήσουσι πειθηνίως οὐκέθ' ὁμοίως ἀπαυχενίζοντες. ^[5]

Conf 55 οὕτως μέντοι τῶν μὲν ὑπακούειν μαθόντων, τῶν δ' οὐκ ἐπιστήμη μόνον ἀλλὰ καὶ δυνάμει τὴν ἀρχὴν λαβόντων πάντες οἱ δορυφόροι καὶ ὑπέρμαχοι ψυχῆς συμφρονήσουσι λογισμοὶ καὶ τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν ἐν αὐτοῖς προσελθόντες ἐροῦσιν· „οἱ παῖδές σου εἰλήφασιν τὸ κεφάλαιον τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν μεθ' ἡμῶν, οὐ διαπεφώνηκεν αὐτῶν οὐδὲ εἶσ'“ (Num. 31, 49), ἀλλ' ὥσπερ τὰ μουσικῆς ὄργανα ἄκρως ἡρμωσμένα πᾶσι τοῖς φθόγγοις, οὕτως ἡμεῖς πάσαις ταῖς ὑφηγήσει συνηγήσαμεν, ἐκμελὲς ἢ ἀπωδὸν οὐδὲν οὔτε ῥῆμα εἰπόντες οὔτ' ἔργον διαπραξάμενοι, ὡς τὸν ἕτερον τῶν ἀμούσων χορὸν πάντα ἄφωνον καὶ νεκρὸν ἀποδεῖξαι γελασθέντα τὴν τῶν σωματικῶν τροφήν Μαδιάμ καὶ τὸν ἔκγονον αὐτῆς δερμάτινον ὄγκον Βεελφεγὼρ ὄνομα ὑπνοῦντα (Num. ^[10]

Conf 56 25, 3). γένος γὰρ ἐσμεν „τῶν ἐπιλέκτων τοῦ“ τὸν θεὸν ὁρῶντος „Ἰσραὴλ“, ὣν „διεφώνησεν οὐδὲ εἶσ'“ (Exod. 24, 11), ἵνα τὸ τοῦ παντὸς ὄργανον, ὁ κόσμος πᾶς, ταῖς ἀρμονίαις μουσικῶς μελωδῇται.

Conf 57 διὰ τοῦτο καὶ Μωυσῆς τῷ πολεμικωτάτῳ λόγῳ, ὃς καλεῖται Φινεές, γέρας εἰρήνην φησὶ δεδόσθαι (Num. 25, 12), ὅτι ζήλον τὸν ἀρετῆς λαβὼν καὶ πόλεμον πρὸς κακίαν ἀράμενος ὅλην ἀνέτεμε γένεσιν *** ἐξῆς τοῖς βουλομένοις, διακύψασι καὶ διερευνησαμένοις ἀκριβῶς ὅψει πρὸ ἀκοῆς σαφεστέρω χρησαμένοις μάρτυρι, πιστεῦσαι, ὅτι γέμει τὸ θνητὸν ἀπιστίας, ἐκ μόνου τοῦ δοκεῖν ἡρτημένον. ^[5]

Conf 58 θαυμάσιος μὲν οὖν ἡ λεχθεῖσα συμφωνία, θαυμασιωτάτη δὲ καὶ πάσας τὰς ἀρμονίας ὑπερβάλλουσα ἡ κοινὴ πάντων, καθ' ἣν ὁ λαὸς ἅπας ὁμοθυμαδὸν εἰσάγεται λέγων· „πάντα ὅσα εἶπεν ὁ θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα“ (Deut.

Conf 59 5, 27)· οὗτοι γὰρ οὐκέτι ἐξάρχοντι πείθονται λόγῳ, ἀλλὰ τῷ τοῦ παντὸς ἡγεμόνι θεῷ, δι' ὃν πρὸς τὰ ἔργα φθάνουσι μᾶλλον ἢ τοὺς λόγους ἀπαντῶντες· τῶν γὰρ ἄλλων ἐπειδὰν ἀκούσωσι πραττόντων οὗτοι, τὸ παραδοξότατον, ὑπὸ κατοκωχῆς ἐνθέου πράξειν φασὶ πρότερον, εἶτα ἀκούσεσθαι, ἵνα μὴ διδασκαλίᾳ καὶ ὑφηγήσει δοκῶσιν, ἀλλὰ ἐθελουργῶ καὶ αὐτοκελεύστῳ διανοίᾳ πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων ὑπαντᾶν· ἐργασάμενοι δὲ ἀκούσεσθαι φασιν, ὅπως ἐπικρίνωσι τὰ πραχθέντα, εἰ λόγοις θείοις καὶ ἱεραῖς παραινέσεσι συνάδει. Τοὺς δὲ συνομοσαμένους ἐπ' ἀδικήμασιν „ἀπὸ ἀνατολῶν“ φησι „κίνησαντας εὐρεῖν πεδῖον ἐν τῇ γῇ Σενὰρ κάκεϊ κατοικῆσαι“ (Gen. ^[5]

Conf 60 11, 2), φυσικώτατα· διττὸν γὰρ εἶδος τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν ἀνατολῆς, τὸ μὲν ἄμεινον, τὸ δὲ χειρὸν, ἄμεινον μὲν, ὅταν ἡλιακῶν ἀκτίνων τρόπον ἀνάσχη τὸ ἀρετῶν φέγγος, χειρὸν δ', ὅταν αἱ μὲν ἐπισκιασθῶσι, κακίαι δὲ ἀνάσχωσι. ^[5]

Conf 61 παράδειγμα τοῦ μὲν προτέρου τόδε· „καὶ ἐφύτευσεν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδὲμ κατὰ ἀνατολάς“ (Gen. 2, 8), οὐ χερσαίων φυτῶν, ἀλλ' οὐρανίων ἀρετῶν, ἃς ἐξ ἀσωμάτου τοῦ παρ' ἑαυτῷ φωτὸς ἀσβέστους εἰσαεὶ γεννησομένας ὁ φυτουργὸς ἀνέτειλεν.

Conf 62 ἤκουσα μέντοι καὶ τῶν Μωυσέως ἐταίρων τινὸς ἀποφθεγξαμένου τοιόνδε λόγιον· „ἰδοὺ ἄνθρωπος ὧ ὄνομα ἀνατολή“ (Zach. 6, 12)· καινοτάτη γε πρόσρησις, ἐὰν γε τὸν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συνεστῶτα λέγεσθαι νομίσης· ἐὰν δὲ τὸν ἀσώματον ἐκεῖνον, θείας ἀδιαφοροῦντα εἰκόνας, ὁμολογήσεις ὅτι εὐθυβολώτατον ὄνομα ἐπεφημίσθη τὸ ἀνατολῆς αὐτῷ· τοῦτον μὲν

γὰρ πρεσβύτατον υἱὸν ὁ τῶν ὅλων ἀνέτειλε πατήρ, ὃν ἐτέρωθι πρωτόγονον ὠνόμασε, καὶ ὁ γεννηθεὶς μέντοι, μιμούμενος τὰς τοῦ πατρὸς ὁδοὺς, πρὸς παραδείγματα ἀρχέτυπα ἐκείνου βλέπων ἐμόρφου τὰ εἶδη. ^[5]

Conf 64 τοῦ δὲ χείρονος ἀνατολῆς εἶδους ὑπόδειγμα τὸ λεχθὲν ἐπὶ τοῦ βουλομένου τὸν ἐπαινούμενον ὑπὸ θεοῦ καταράσασθαι· πρὸς γὰρ ἀνατολαῖς εἰσάγεται κάκεϊνος οἰκῶν, αἵτινες ὁμωνυμοῦσαι ταῖς προτέραις ἐναντιότητα καὶ μάχην πρὸς αὐτὰς ἔχουσιν· „ἐκ Μεσοποταμίας“ γὰρ φησι „μετεπέμψατό με Βαλάκ, ἐξ ὁρέων ἀπὸ ἀνατολῶν, λέγων· δεῦρο ἄρασαί μοι ὃν μὴ ἀρᾶται ὁ θεός“ (Num.

Conf 65 23, 7. 8). ἐρμηνεύεται δὲ Βαλάκ ἄνους, εὐθυβολώτατα· πῶς γὰρ οὐκ ἄνοια δεινὴ τὸ ὃν ἐλπίσαι ἀπατᾶσθαι καὶ γνώμην αὐτοῦ τὴν βεβαιοτάτην ἀνθρώπων σοφίσμασι παρατρέπεσθαι; διὰ τοῦτο καὶ Μεσοποταμίαν οἰκεῖ καταπεποντωμένης ὥσπερ ἐν μεσαιτάτῳ ποταμοῦ βυθῷ τῆς διανοίας αὐτοῦ καὶ μὴ δυναμένης ἀνανήξασθαι καὶ ἀνακῦψαι· τοῦτο δὲ τὸ πάθος ἀνατολὴ μὲν ἀφροσύνης, κατάδυσις δὲ εὐλογιστίας ἐστίν. ^[5]

Conf 67 οἱ τὴν ἀσύμφωνον οὖν ἀρμοζόμενοι συμφωνίαν ἀπὸ ἀνατολῶν κινεῖσθαι λέγονται. πότερον ἄρα γε τῶν <κατ' ἀρετὴν ἢ τῶν> κατὰ κακίαν; ἀλλ' εἰ μὲν τῶν κατ' ἀρετὴν, παντελὴς ὑπογράφεται διάζευξις· εἰ δὲ τῶν κατὰ κακίαν, ἡνωμένη τις κίνησις, καθάπερ ἐπὶ χειρῶν ἔχει, οὐκ ἰδίᾳ κατὰ ἀπάρτησιν, ἀλλ' ἐν ἀρμονίᾳ τινὶ τῷ ὅλῳ σώματι συγκινουμένων. ^[5]

Conf 68 ἀρχὴ γὰρ καὶ ἀφορμὴ φαύλῳ πρὸς τὰς παρὰ φύσιν ἐνεργείας τὸ κακίας χωρίον· ὅσοι δὲ μετανάσται μὲν ἀρετῆς ἐγένοντο, ταῖς δ' ἀφροσύνης ἐχρήσαντο ἀφορμαῖς, οἰκειότατον εὐρόντες οἰκοῦσι τόπον, ὃς Ἑβραίων μὲν γλώττῃ Σεναάρ, Ἑλλήνων δὲ ἐκτιναγμὸς καλεῖται· σπαράττεται γὰρ καὶ κλονεῖται καὶ τινάττεται πᾶς ὁ τῶν φαύλων βίος, κυκώμενος αἰεὶ καὶ ταραττόμενος καὶ μηδὲν ἵχνος ἀγαθοῦ γνησίου θησαυριζόμενος ἐν ἑαυτῷ.

Conf 69 καθάπερ γὰρ τῶν ἀποτιναττομένων ὅσα μὴ ἐνώσει διακρατεῖται πάντα ἐκπίπτει, τοῦτόν μοι δοκεῖ καὶ ἡ τοῦ συμπεπνευκότος ἐπὶ τῷ ἀδικεῖν ἐκτετινάχθαι τὸν τρόπον ψυχῇ· πᾶσαν γὰρ ἰδέαν ἀρετῆς ἀπορρίπτει, ὥς μήτε σκιὰν μήτε εἶδωλον αὐτῆς ἐμφαίνεσθαι τὸ παράπαν. τὸ γοῦν φιλοσώματον γένος τῶν Αἰγυπτίων οὐκ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' „ὑπὸ τὸ ὕδωρ“ φεῦγον, τουτέστιν ὑπὸ τὴν τῶν παθῶν φορὰν, εἰσάγεται, καὶ ἐπειδὰν ὑποδράμῃ τὰ πάθη, τινάττεται καὶ κυκᾶται, τὸ μὲν εὐσταθὲς καὶ εἰρηναῖον ἀποβάλλον ἀρετῆς, τὸ δὲ ταραχῶδες ἐπαναιρούμενον κακίας· λέγεται γὰρ ὅτι „ἐξετίναξε τοὺς Αἰγυπτίους κατὰ μέσον τῆς θαλάσσης φεύγοντας ὑπὸ τὸ ὕδωρ“ (Exod. ^[5]

Conf 71 14, 27). οὗτοί εἰσιν οἱ μὴδὲ τὸν Ἰωσήφ εἰδότες, τὸν ποικίλον τοῦ βίου τύφον, ἀλλ' ἀποκεκαλυμμένοις χρώμενοι τοῖς ἀμαρτήμασιν, οὐδὲ ἵχνος ἢ σκιὰν καὶ εἶδωλον καλοκάγαθίας ταμιευσάμενοι· „ἀνέστη“ γὰρ φησι „βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον“, ὃς οὐδὲ τὸ πανύστατον καὶ νεώτατον αἰσθητὸν ἀγαθὸν „ἥδει τὸν Ἰωσήφ“ (Exod.

Conf 72 1, 8), ὅστις οὐ μόνον τελειότητος ἀλλὰ καὶ προκοπᾶς, οὐδὲ ἐνάργειαν τὴν οἶαν δι' ὀράσεως ἀλλὰ καὶ διδασκαλίαν τὴν δι' ἀκοῆς ἐγγινομένην. ἀνῆρει λέγων· „δεῦρο ἄρασαί μοι τὸν Ἰακώβ, καὶ δεῦρο ἐπικατάρασαί μοι τὸν Ἰσραήλ“ (Num. 23, 7), ἴσον τῷ ἐλθέ, ἀμφοτέρω κατὰ λυσιν, ὁρασὶν τε καὶ ἀκοῇν ψυχῆς, ἵνα μὴδὲν ἀληθὲς καὶ γνήσιον καλὸν μήτε ἴδῃ μήτε ἀκούσῃ· ὀράσεως μὲν γὰρ Ἰσραήλ, Ἰακώβ δὲ ἀκοῆς σύμβολον. ^[5]

Conf 73 ὁ μὲν δὴ τῶν τοιούτων νοῦς ἀπορρίπτει πᾶσαν τὴν ἀγαθοῦ φύσιν τρόπον τινὰ τιναττόμενος, ἔμπαλιν δ' ὁ τῶν ἀστείων, ἀμιγοῦς καὶ ἀκράτου μεταποιούμενος τῆς τῶν ἀγαθῶν ἰδέας, ἀποτινάττει καὶ ἀποβάλλει τὰ φαῦλα· θέασαι γοῦν τὸν ἀσκητὴν οἷά φησιν· „ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους τοὺς μεθ' ὑμῶν ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ καθάρισασθε καὶ ἀλλάξατε τὰς στολὰς ὑμῶν, καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθήλ“ (Gen.

- Conf 74 35, 2. 3), ἵνα, κὰν Λάβαν ἔρευναν αἰτῇται, ἐν ὧ τῷ οἴκῳ μὴ εὕρεθῇ τὰ εἰδωλα (Gen. 31, 35),
〈ἀλλὰ〉 πράγματα ὑφeszτηκότα καὶ ὄντως ὑπαρκτά, ἐστηλιτευμένα ἐν τῇ τοῦ σοφοῦ διανοίᾳ,
ὧν καὶ τὸ αὐτομαθὲς γένος Ἰσαὰκ κληρονομεῖ· τὰ γὰρ ὑπαρκτά μόνος οὗτος παρὰ τοῦ πατρὸς
λαμβάνει (Gen. 25, 5). Παρατήρει δ' ὅτι οὐ φησιν ἐλθεῖν αὐτοὺς εἰς τὸ πεδῖον ἐν ᾧ κατέμειναν,
ἀλλὰ εὕρεῖν ἀναζητήσαντας πάντως καὶ σκεψαμένους τὸ ἐπιτηδεῖότατον ἀφροσύνης χωρίον·
τῷ γὰρ ὄντι πᾶς ἄφρων οὐ παρ' ἐτέρου λαμβάνει ἑαυτῷ τὰ δὲ κακὰ ζητῶν ἀνευρίσκει, μὴ
μόνοις ἀρκούμενος τούτοις ἐφ' ἅπερ ἡ μοχθηρὰ φύσις δι' ἑαυτῆς βαδίζει, ἀλλὰ καὶ προστιθεὶς
τὰ ἐκ τοῦ κακοτεχνεῖν τέλεια γυμνάσματα. ^[5]
- Conf 76 καὶ εἴθε μέντοι πρὸς ὀλίγον ἐνδιατρίψας αὐτοῖς χρόνον μετανίστατο. νυνὶ δὲ καὶ καταμένειν
ἀξιοῖ· λέγεται γὰρ ὅτι εὐρόντες τὸ πεδῖον κατῴκησαν ὡς ἐν πατρίδι, οὐχ ὡς ἐπὶ ξένης
παρώκησαν. ἦττον γὰρ ἦν δεινὸν συντυχόντας ἀμαρτήμασιν ὀθνεῖα αὐτὰ καὶ ὥσπερ ἄλλοδαπα
νομίσαι, ἀλλὰ μὴ οἰκεῖα καὶ συγγενῇ ὑπολαβεῖν εἶναι· παρεπιδημήσαντες γὰρ κὰν ἀπέστησαν
αὐθις, κατοικήσαντες δὲ βεβαίως καταμένειν εἰσάπαν ἔμελλον. ^[5]
- Conf 77 διὰ τοῦτο οἱ κατὰ Μωυσῆν σοφοὶ πάντες εἰσάγονται παροικοῦντες· αἱ γὰρ τούτων ψυχαὶ
στελλονται μὲν ἀποικίαν οὐδέποτε τὴν ἐξ οὐρανοῦ, εἰώθασιν δὲ ἔνεκα τοῦ φιλοθεάμονος καὶ
φιλομαθοῦς εἰς τὴν περίγειον φύσιν ἀποδημεῖν.
- Conf 78 ἐπειδὴν οὖν ἐνδιατρίψασαι σώμασι τὰ αἰσθητὰ καὶ θνητὰ δι' αὐτῶν πάντα κατῴδωσιν,
ἐπανερχονται ἐκεῖσε πάλιν, ὅθεν ὠρμήθησαν τὸ πρῶτον, πατρίδα μὲν τὸν οὐράνιον χῶρον ἐν
ᾧ πολιτεύονται, ξένην δὲ τὸν περίγειον ἐν ᾧ παρώκησαν νομίζουσιν· τοῖς μὲν γὰρ ἀποικίαν
στειλαμένοις ἀντὶ τῆς μητροπόλεως ἡ ὑποδεξαμένη δήπου πατρίς, ἡ δ' ἐκπέμψασα μένει τοῖς
ἀποδημηκόσιν, εἰς ἣν καὶ ποθοῦσιν ἐπανερχεσθαι. ^[5]
- Conf 79 τοιγαροῦν εἰκότως Ἀβραὰμ ἐρεῖ τοῖς νεκροφύλαξι καὶ ταμίαις τῶν θνητῶν, ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ
νεκροῦ βίου καὶ τύφου· „πάροικος καὶ παρεπίδημός εἰμι ἐγὼ μεθ' ὑμῶν“ (Gen. 23, 4),
αὐτόχθονες δὲ ὑμεῖς, κόνιν καὶ χοῦν ψυχῆς προτιμήσαντες, προεδρίας ἀξιώσαντες ὄνομα
Ἐφρών, ὃς ἐρμηνεύεται χοῦς.
- Conf 80 εἰκότως δὲ καὶ ὁ ἀσκητὴς Ἰακώβ τὴν ἐν σώματι παροικίαν ὀλοφύρεται λέγων· „αἱ ἡμέραι τῶν
ἐτῶν τῆς ζωῆς μου, ἃς παροικῶ, μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν· οὐκ ἐξέικοντο εἰς ἡμέρας τῶν
πατέρων μου ἃς παρώκησαν“ (Gen.
- Conf 81 47, 9). τῷ δ' αὐτοδιδάκτῳ καὶ λόγιον ἐχρήσθη τοιόνδε· „μὴ καταβῆς εἰς“ τὸ πάθος „Αἴγυπτον,
κατοίκησον δ' ἐν τῇ γῇ ἣν ἄν σοι εἴπω“ (Gen. 26, 2), τῇ ἀδείκτῳ καὶ ἀσωμάτῳ φρονήσει, καὶ
παροίκει ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, τῇ δεικνυμένῃ καὶ αἰσθητῇ οὐσίᾳ, πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι παροικεῖ μὲν ὁ
σοφὸς ὡς ἐν ξένῃ σώματι αἰσθητῷ, κατοικεῖ δ' ὡς ἐν πατρίδι νοηταῖς ἀρεταῖς, ἃς λαλεῖ ὁ θεὸς
ἀδιαφορούσας λόγων θείων. ^[5]
- Conf 82 Μωυσῆς δὲ „γειώρασ“ φησὶν „εἰμὶ ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ“ (Exod. 2, 22), διαφερόντως οὐ μόνον ξένην
τὴν ἐν σώματι μονὴν ὡς οἱ μέτοικοι νομίζων, ἀλλὰ καὶ ἀλλοτριώσεως ἀξίαν οὐκ ἔμπαλιν
οἰκειώσεως ὑπολαμβάνων. Τὸ δ' ὁμόφωνον καὶ ὁμόγλωττον οὐκ ἐν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασι
μᾶλλον ἢ ἐν τῇ τῶν ἀδίκων πράξεων κοινωνίᾳ βουλόμενος ὁ φαῦλος ἐπιδείξασθαι πόλιν
ἄρχεται καὶ πύργον, ὡς ἀκρόπολιν τυράννῳ, κακίᾳ κατασκευάζειν, καὶ τοὺς θιασώτας πάντας
παρακαλεῖ τοῦ ἔργου μετασχεῖν τὴν ἀρμόττουσαν προευντρεπισαμένους ὕλην· „ἴτε“ γάρ φησι
„πλινθεύσωμεν πλίνθους καὶ ὀπτήσωμεν αὐτὰς πυρί“ (Gen.
- Conf 84 11, 3), ἴσον τῷ νῦν ἐστὶν ἡμῖν συμπεφορημένα καὶ συγκεχυμένα τὰ πάντα τῆς ψυχῆς, ὡς
ἐναργῆ τύπον μηδένα μηδενὸς εἰδούς προφαίνεσθαι.
- Conf 85 ἀρμόττει δ' ὥσπερ ἀνείδεόν τινα καὶ ἄποιον οὐσίαν τό τε πάθος καὶ τὴν κακίαν παραλαβόντας
εἰς τὰς ἀρμοττούσας ποιότητας καὶ τὰ προσεχέστατα μέχρι τῶν ἐσχάτων ἀεὶ τεμεῖν εἶδη πρὸς τε

ἐναργεστέραν κατάληψιν αὐτῶν καὶ τὴν σὺν ἐμπειρίᾳ χρήσιν τε καὶ ἀπόλαυσιν, ἢ πλείους ἡδονὰς καὶ τέρψεις ἔοικεν ἐντίκτειν. ^[5]

Conf 86 πᾶριτε οὖν οἱ λογισμοὶ πάντες βουλευτῶν τινα τρόπον εἰς τὸ ψυχῆς συνέδριον, ὅσοι <πρὸς> τὸν δικαιοσύνης καὶ πάσης ἀρετῆς συγκατατάττεσθε ὅλεθρον, καὶ πεφροντισμένως διασκεψώμεθα, ὡς ἐπιθέμενοι κατορθώσωμεν· τῆς μέντοι κατορθώσεως ἔσονται θεμέλιοι κραταιότατοι οἶδε, ἄμορφα μορφῶσαι τύποις καὶ σχήμασι καὶ περιγραφαῖς ἕκαστον ἰδίᾳ διακρίναι, μὴ κραδαινόμενα καὶ χωλαίνοντα, ἀλλὰ πεπηγότα βεβαίως, τῇ τοῦ τετραγώνου σχήματος οἰκειούμενα φύσει—ἀκράδαντον γὰρ τοῦτό γε—, ἵνα πλίνθου τινὰ τρόπον ἀκλινῶς ἐρηρυσμένα βεβαίως καὶ τὰ ἐποικοδομούμενα δέχεται. ^[5]

Conf 88 τούτων πᾶς ὁ ἀντίθεος νοῦς, ὃν φαμεν Αἰγύπτου, τοῦ σώματος, εἶναι βασιλέα, δημιουργὸς ἀνευρίσκεται· καὶ γὰρ τοῦτον εἰσάγει Μωυσῆς τοῖς ἐκ πλίνθου κατασκευαζομένοις χαίροντα οἰκοδομήμασιν.

Conf 89 ἐπειδὴν γάρ τις τὴν ὕδατος καὶ γῆς τὴν μὲν ὑγρὰν, τὴν δ' αὖ στερεὰν οὐσίαν, διαλυομένας καὶ φθειρομένας, ἀνακερασάμενος τρίτον μεθόριον ἀμφοῖν ἀπεργάσεται, ὃ καλεῖται πηλός, τέμνων κατὰ μοίρας τοῦτον οὐ παύεται σχήματα περιτιθεὶς ἐκάστῳ τῶν τμημάτων τὰ οἰκεῖα, ὅπως εὐπαγέστερά τε καὶ εὐφορώτερα γένηται· ῥαδίως γὰρ οὕτως ἔμελλε τὰ κατασκευαζόμενα τελειοῦσθαι. ^[5]

Conf 90 τοῦτ' ἀπομιμούμενοι τὸ ἔργον οἱ μοχθηροὶ τὰς φύσεις, ὅταν τὰς ἀλόγους καὶ πλεοναζούσας τῶν παθῶν ὁρμὰς ταῖς ἀργαλεωτάταις κακίαις ἀνακεράσωνται, τέμνουσι τὸ κραθὲν εἰς εἶδη καὶ διαπλάττουσι καὶ σχηματίζουσιν οἱ βαρυδαίμονες, δι' ὧν ὁ τῆς ψυχῆς ἐπιτειχισμὸς μετέωρος ἀρθήσεται, τὴν αἴσθησιν εἰς ὄρασιν καὶ ἀκοήν, ἔτι δὲ γεῦσιν ὁσφρησίν τε καὶ ἀφήν, τὸ δὲ πάθος εἰς ἡδονὴν καὶ ἐπιθυμίαν φόβον τε καὶ λύπην, τό τε κακιῶν γένος εἰς ἀφροσύνην, ἀκολασίαν, δειλίαν, ἀδικίαν καὶ ὅσα ἄλλα ἀδελφὰ καὶ συγγενῇ τούτοις. ^[5]

Conf 91 ἤδη δὲ καὶ προσυπερβάλλοντές τινες οὐ μόνον τὰς αὐτῶν ψυχὰς ἐπὶ ταῦτα ἤλειψαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀμείνους καὶ γένους ὄντας ὁρατικοῦ βιασάμενοι κατηνάγκασαν πλινθουργεῖν καὶ πόλεις οἰκοδομεῖν ὀχυράς (Exod. 1, 11) τῷ βασιλεύειν δοκοῦντι νῶ, βουλόμενοι τοῦτο ἐνδείξασθαι, ὅτι δοῦλον μὲν τὸ ἀγαθὸν κακοῦ πάθος τ' εὐπαθείας δυνατώτερον, φρόνησις δὲ καὶ πᾶσα ἀρετὴ ἀφροσύνης καὶ κακίας ἀπάσης ὑπήκοον, ὡς ὑπηρετεῖν ἐξ ἀνάγκης ἄττ' ἂν προστάτῃ τὸ δεσπότην. ^[5]

Conf 92 ἰδοὺ, γάρ φησι, καὶ ὁ ψυχῆς ὀφθαλμὸς ὁ διαυγέστατος καὶ καθαρώτατος καὶ πάντων ὀξυωπέστατος, ᾧ μόνῳ τὸν θεὸν ἔξεστι καθορᾶν, ὄνομα Ἰσραήλ, ἐνδεθεῖς ποτε τοῖς σωματικοῖς Αἰγύπτου δικτύοις ἐπιταγμάτων βαρυτάτων ἀνέχεται, ὡς πλίνθον καὶ πᾶν τὸ γεῶδες ἐργάζεσθαι μετὰ ἀργαλεωτάτων καὶ ἀτρυτοτάτων πόνων· ἐφ' οἷς εἰκότως ὀδυνᾶται καὶ στένει, τοῦτο μόνον ὡς ἐν κακοῖς τεθησαυρισμένος κειμήλιον, ἐκδακρῦσαι τὰ παρόντα· λέγεται γὰρ ὑγιῶς ὅτι „κατεστέναξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων“ (Exod. ^[5]

Conf 93 2, 23). τίς δ' οὐκ ἂν τῶν εὖ φρονούντων τὰ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἰδὼν ἔργα καὶ τὰς ὑπερβαλλούσας σπουδὰς, αἷς ἢ πρὸς ἀργυρισμὸν ἢ δόξαν ἢ τὴν ἐν ἡδοναῖς ἀπόλαυσιν εἰώθασιν χρῆσθαι, σφόδρα κατηφῆσαι καὶ πρὸς τὸν μόνον σωτῆρα θεὸν ἐκβοήσαι, ἵνα τὰ μὲν ἐπικουφίσῃ, λύτρα δὲ καὶ σῶστρα καταθεῖς τῆς ψυχῆς εἰς ἐλευθερίαν αὐτὴν ἐξέλῃται; τίς οὖν ἐλευθερία βεβαιωτάτη; τίς; ἢ τοῦ μόνου θεραπείᾳ σοφοῦ, καθάπερ μαρτυροῦσιν οἱ χρησμοί, ἐν οἷς εἴρηται „ἐξαπόστειλον τὸν λαόν, ἵνα με θεραπεύῃ“ (Exod. ^[5]

Conf 95 8, 1). ἴδιον δὲ τῶν τὸ ὄν θεραπευόντων οἰνοχόων μὲν ἢ σιτοποιῶν ἢ μαγεύων ἔργα ἢ ὅσα ἄλλα γεῶδη μῆτε διαπλάττειν μῆτε συντιθέναι σώματα πλίνθου τρόπον, ἀναβαίνειν δὲ τοῖς

λογισμοῖς πρὸς αἰθέριον ὕψος, Μωυσῆν, τὸ θεοφιλὲς γένος, προστησαμένους ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ.

Conf 96 τότε γὰρ τὸν μὲν τόπον, ὃς δηλὸς ἐστὶ, θεάσσονται, ὧς ὁ ἀκλινὴς καὶ ἄτρεπτος θεὸς ἐφέστηκε, „τά θ' ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, τὸ ὥσει ἔργον πλίνθου σαπφείρου καὶ ὡς ἂν εἶδος στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ“, τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ὃν αἰνίττεται διὰ τούτων (Exod. 24, 10). εὐπρεπὲς γὰρ τοῖς ἐταιρείαν πρὸς ἐπιστήμην θεμένοις ἐφίεσθαι μὲν τοῦ τὸ ὃν ἰδεῖν, εἰ δὲ μὴ δύναιτο, τὴν γοῦν εἰκόνα αὐτοῦ, τὸν ἱερώτατον λόγον, μεθ' ὃν καὶ τὸ ἐν αἰσθητοῖς τελειότατον ἔργον, τόνδε τὸν κόσμον· τὸ γὰρ φιλοσοφεῖν οὐδὲν ἦν ἄλλο ἢ ταῦτα σπουδάζειν ἀκριβῶς ἰδεῖν.

Conf 98 τὸν δὲ αἰσθητὸν κόσμον ὡς ἂν ὑποπόδιον θεοῦ φησὶν εἶναι διὰ τὰδε· πρῶτον μὲν ἴν' ἐπιδείξει, ὅτι οὐκ ἐν τῷ γεγονότι τὸ πεποιητὸς αἴτιον, ἔπειτα δ' ὑπὲρ τοῦ παραστήσαι, ὅτι οὐδ' ὁ κόσμος ἅπας ἀφέτω καὶ ἀπελευθεριαζούσῃ κινήσει κέχρηται, ἀλλ' ἐπιβέβηκεν ὁ κυβερνήτης θεὸς τῶν ὅλων οἰακονομῶν καὶ πηδαλιουχῶν σωτηρίως τὰ σύμπαντα, οὔτε ποσὶν οὔτε χερσὶν οὔτε ἄλλῳ τῶν ἐν γενέσει κεκρημένος μέρει τὸ παράπαν οὐδενὶ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον—„οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός“ (Num. 23, 19)—, ἀλλὰ τὸν ἕνεκα αὐτὸ μόνον διδασκαλίας εἰσαγόμενον ἡμῶν τῶν ἑαυτοὺς ἐκβῆναι μὴ δυναμένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμῖν αὐτοῖς συμβεβηκότων τὰς περὶ τοῦ ἀγενήτου καταλήψεις λαμβανόντων. παγκάλως δ' ἔχει τὸ ἐν παραβολῇ εἶδει φάναι τὸν κόσμον ὡς εἶδος πλίνθου· δοκεῖ μὲν γὰρ ἐστάναι καὶ βεβηκέναι ὡς ἐκείνη κατὰ τὰς τῆς αἰσθητῆς ὄψεως προσβολάς, κέχρηται δὲ ὠκυτάτῃ κινήσει καὶ τὰς ἐν μέρει πάσας παραθεοῦσῃ.

[10]

Conf 100 καὶ γὰρ μεθ' ἡμέραν ἡλίου καὶ νύκτωρ σελήνης φαντασίαν ὡς ἐσώτων οἱ σώματος ὀφθαλμοὶ λαμβάνουσι· καίτοι τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι <τὸ> τῆς περὶ αὐτοὺς φορᾶς τάχος ἀνανταγώνιστόν ἐστιν, εἴ γε τὸν σύμπαντα οὐρανὸν μιᾷ περιπολοῦσιν ἡμέρᾳ; οὕτως μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ σύμπας οὐρανὸς ἐστάναι δοκῶν περιδινεῖται κύκλῳ, τῆς κινήσεως τῷ ἀειδεῖ καὶ θειοτέρῳ καταλαμβανομένης τῷ κατὰ διάνοιαν ὀφθαλμῷ. [5]

Conf 101 πυροῦντες δὲ τὰς πλίνθους εἰσάγονται συμβολικῶς, τὰ πάθη καὶ τὰς κακίας θερμῷ καὶ κινητικωτάτῳ λόγῳ κραταιούμενοι, ὡς μὴ πρὸς τῶν σοφίας δορυφόρων ποτὲ καθαιρεθεῖεν, οἷς τὰ πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῶν αἰεὶ μηχανήματα συγκροτεῖται.

Conf 102 διὸ καὶ ἐπιλέγεται „ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον“ (Gen. 11, 3)—τὸ γὰρ μανὸν καὶ κεχυμένον τῆς μὴ σὺν λόγῳ φορᾶς εἰς ἀντίτυπον καὶ στερεὰν φύσιν πιληθὲν καὶ πυκνωθὲν λόγοις δυνατοῖς καὶ ἀποδείξεσιν ἐχυρωτάταις μετέβαλεν, ἀνδρωθείσης τρόπον τινὰ τῆς τῶν θεωρημάτων καταλήψεως, ἥτις ἐν ἡλικίᾳ διαρρεῖ παιδικῇ διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ὑγρότητα μήπω δυναμένης τοὺς ἐνσφραγιζομένους πῆττειν καὶ διαφυλάττειν χαρακτηῖρας—, „καὶ ἡ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς πηλός“ (ibid.), οὐκ ἔμπαλιν ὁ πηλὸς ἄσφαλτος· δοκοῦσι μὲν γὰρ οἱ φαῦλοι τὰ ἀσθενῆ κραταιοῦσθαι κατὰ τῶν ἀμεινόνων καὶ τὰ διαλυόμενα καὶ ῥέοντα ἐξ αὐτῶν πῆττειν, ἴν' ἐπ' ἐχυροῦ βάλῳσι καὶ τοξεύσωσιν ἀρετὴν· ὁ δ' ἴλεως καὶ πατήρ τῶν καλῶν οὐκ ἐφήσει τὸ δεδεμένον ἐκνικᾶν εἰς ἀδιάλυτον ἀσφάλειαν, ῥεούσης σπουδῆς μὴ ὑφεστῶς ἔργον ὡς πλαδῶντα πηλὸν ἀναδείξας. [5]

Conf 104 εἰ μὲν γὰρ ὁ πηλὸς ἐγένετο ἄσφαλτος, μέχρι παντὸς ἂν ἴσως τὸ ἐν συνεχεῖ ῥύσει γεῶδες αἰσθητὸν εἰς ἀσφαλὴ καὶ ἀμετάβλητον δύναμιν ἐξενίκησεν· ἐπεὶ δὲ τὸναντίον ἡ ἄσφαλτος εἰς πηλὸν μετέβαλεν, οὐκ ἀθυμητέον· ἐλπίς γάρ, ἐλπίς τὰ βέβαια τῆς κακίας ἐρείσματα κράτει θεοῦ διακοπῆναι.

Conf 105 τοιγαροῦν ὁ δίκαιος καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ καὶ ἐπαλλήλῳ τοῦ βίου κατακλυσμῷ, μήπω δυνάμενος δίχα αἰσθήσεως ψυχῇ μόνη τὰ ὄντα ὄντως ὁρᾶν, „τὴν κιβωτόν“, λέγω δὲ τὸ σῶμα, „ἐνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν ἀσφάλτῳ“ καταχρίσει (Gen. 6, 14) βεβαιούμενος τὰς δι' αὐτοῦ φαντασίας καὶ

ἐνεργείας· λωφήσαντος δὲ τοῦ κακοῦ καὶ τῆς φορᾶς ἐπισχούσης ἐξελεύσεται χρησάμενος ἀσωμάτων διανοίᾳ πρὸς τὴν ἀληθείας ἀντίληψιν. ^[5]

Conf 106 ὁ μὲν γὰρ ἀστεῖος ἀπὸ γενέσεως ἀρχῆς φυτευθεὶς καὶ προσαγορευθεὶς τρόπος, ὄνομα Μωυσῆς, ὁ τὸν κόσμον ὡς ἄστν καὶ πατρίδα οἰκήσας ἅτε κοσμοπολίτης γενόμενος, ἐνδεθεὶς ποτε τῷ ἐπαληθιμμένῳ ὡς ἂν „ἀσφαλτοπίσση“ (Exod. 2, 3) σώματι καὶ δοκοῦντι τὰς πάντων <τῶν> ὑποκειμένων ἐν αἰσθήσει φαντασίας ἀσφαλῶς δέχεσθαι τε καὶ κεχωρηκέναι, κατακλαίει (Exod. 2, 6) μὲν τὴν ἔνδεσιν ἀσωμάτου φύσεως πιεσθεὶς ἔρωτι, κατακλαίει δὲ καὶ τὸν πλάνητα καὶ τετυφωμένον τῶν πολλῶν ἄθλιον νοῦν, ὃς ψευδοῦς δόξης ἐκκρεμασθεὶς ὡήθη τι παρ’ ἐαυτῷ βέβαιον καὶ ἀσφαλὲς ἢ συνόλως παρὰ τινι τῶν γενομένων ἄτρεπτον ἰδρῦσθαι, τοῦ παγίως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος ἐστηλιτευμένου παρὰ μόνῳ τῷ θεῷ. Τὸ δὲ „δεῦτε καὶ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔσται ἕως τοῦ οὐρανοῦ“ (Gen. ^[10]

Conf 107 11, 4) τοιοῦτον ὑποβάλλει νοῦν· πόλεις ὁ νομοθέτης οὐχὶ ταύτας μόνον οἶται εἶναι τὰς ἐπὶ γῆς δημιουργηθείσας, ὧν εἰσιν ὕλαι λίθοι καὶ ξύλα, ἀλλὰ καὶ ἅς ἄνθρωποι περιφέρουσι ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐνιδρυμένας.

Conf 108 εἰσὶ δ’ αὗται μὲν, ὡς εἰκός, ἀρχέτυποι ἅτε θειοτέρας κατασκευῆς λαχοῦσαι, ἐκεῖναι δὲ μιμήματα ὡς ἂν ἐκ φθαρτῆς οὐσίας συνεστῶσαι. διττὸν δὲ πόλεως εἶδος, τὸ μὲν ἄμεινον, τὸ δὲ χεῖρον, ἄμεινον μὲν τὸ δημοκρατίᾳ χρώμενον ἰσότητι τιμῶσι πολιτείᾳ, ἣς ἄρχοντες εἰσι νόμος καὶ δίκη—θεοῦ δὲ ὕμνος ἡ τοιάδε—, χεῖρον δὲ τὸ κιβδηλεῦον αὐτήν, ὡς τὸ παράσημον καὶ παρακεκομμένον ἐν νομίσμασιν, ὀχλοκρατία, ἣ θαυμάζει τὸ ἄνισον, ἐν ἧ ἄδικία καὶ ἀνομία καταδυναστεύουσιν. ^[5]

Conf 109 ἐγγράφονται δ’ οἱ μὲν ἀστεῖοι τῷ τῆς προτέρας πολιτεύματι, τῶν δὲ φαύλων ἡ πληθὺς τὴν ἐτέραν καὶ χεῖρῳ διέζωσται, πρὸ εὐκοσμίας ἀκοσμίαν καὶ σύγχυσιν πρὸ εὐσταθοῦς καταστάσεως ἀγαπῶσα.

Conf 110 συνεργοῖς δὲ ὁ ἄφρων ἀξιοῖ πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν οὐκ ἀρκούμενος αὐτῷ μόνῳ χρῆσθαι, καὶ προτρέπει μὲν ὄρασιν, προτρέπει δὲ ἀκοήν, παρακαλεῖ δὲ πᾶσαν αἴσθησιν ἀνυπερθέτως αὐτῷ συντετάχθαι, φερούσης ἐκάστης τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν ἐπιτήδεια πάντα· ἐπαίρει μέντοι καὶ παραθήγει καὶ τὸ ἄλλο ἀτίθασον ἐκ φύσεως τῶν παθῶν στίφος, ἵνα ἄσκησιν καὶ μελέτην προσλαβὼν ἀνύποιστον γένηται. ^[5]

Conf 111 τούτους οὖν καλέσας τοὺς συμμάχους ὁ νοῦς φησιν· „οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν“ (Gen. 11, 4), ἴσον τῷ ὀχυρωσώμεθα τὰ οἰκεῖα καὶ φραξώμεθα δυνατῶς, ὡς μὴ πρὸς τῶν κατατρεχόντων εὐμαρῶς ἀλίσκοίμεθα· διέλωμεν καὶ διανείμωμεν ὥσπερ κατὰ φυλάς καὶ δήμους ἐκάστας τῶν ἐν ψυχῇ δυνάμεων προσκληρώσαντες τὰς μὲν λογικῇ, τὰς δὲ ἀλόγῳ μερίδι· ἄρχοντας ἐλώμεθα τοὺς ἱκανοὺς πλοῦτον, δόξαν, τιμὰς, ἡδονὰς ἀφ’ ὧν ἂν δύνωνται περιποιεῖν ἀπάντων· τὴν πενίας καὶ ἀδοξίας αἰτίαν δικαιοσύνην τιθεμένους ἐκποδῶν γράφωμεν νόμους, οἱ τὸ τοῦ κρεῖττονος συμφέρον βεβαιώσουσι τοῖς πλέον ἐτέρων αἰεὶ φέρεσθαι δυναμένοις. ^[5]

Conf 113 „πύργος“ δ’ ὡς ἂν ἀκρόπολις κατεσκευάσθω τῇ τυράννῳ κακίᾳ βασιλείον ὀχυρώτατον, ἣς οἱ μὲν πόδες ἐπὶ γῆς βαινέτωσαν, ἡ δὲ κεφαλὴ πρὸς οὐρανὸν φθανέτω τοσοῦτον ὑπὸ μεγαλαυχίας ὕψος ἐπιβάσα.

Conf 114 τῷ γὰρ ὄντι οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων ἀδικημάτων ἴσταται, μετατρέχει δὲ καὶ τὰ ὀλύμπια τοὺς ἀσεβείας καὶ ἀθεότητος λόγους προτείνουσα, ἐπειδὰν ἢ ὡς οὐκ ἔστι τὸ θεῖον διεξίη, ἢ ὡς ὄν οὐ προνοεῖ, ἢ ὡς ὁ κόσμος οὐποτε γενέσεως ἔλαβεν ἀρχήν, ἢ ὡς γενόμενος ἀστάτοις αἰτίαις ὡς ἂν τύχη φέρεται, ποτὲ μὲν πλημμελῶς, ποτὲ δὲ οὐχ ὑπαιτίως, καθάπερ ἐπὶ πλοίων καὶ τεθρίππων εἴωθε γίνεσθαι· φιλεῖ γὰρ ἔστιν ὅτε χωρὶς ἡνιόχων τε καὶ κυβερνητῶν ὃ τε πλοῦς καὶ ὁ δρόμος εὐθύνεσθαι· προνοίας δ’ οὐ τὸ ὀλιγάκις, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀνθρωπίνης πολλάκις, τῆς

δὲ θείας ἀδιαστάτως αἰεὶ κατορθοῦν, ἐπεὶ τὸ διαμαρτάνειν ἀλλότριον ἀνωμολόγηται θείας δυνάμεως. ^[5]

Conf 115 κατασκευάζουσι μέντοι συμβολικῶς ὥσανεὶ πύργον τὸν περὶ κακίας λόγον οἱ φρενοβλαβεῖς, τί βουλόμενοι ἢ ὄνομα αὐτῶν ὑπολείπεσθαι τὸ δυσώνυμον; λέγουσι γάρ· „ποιήσωμεν ἑαυτῶν ὄνομα“ (Gen. ^[5]

Conf 116 11, 4). ὦ περιττῆς καὶ κεχυμένης ἀναισχυντίας. τί φατε; νυκτὶ καὶ βαθεῖ σκότῳ τὰ ἑαυτῶν ἀδικήματα συγκρύπτειν ὀφείλοντες καὶ προκαλύμμα αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ τὴν ἀληθῆ, τὴν γοῦν προσποιήτον αἰδῶ πεποιῆσθαι ἢ χάριτος ἔνεκα τῆς πρὸς τοὺς ἐπεικεστέρους ἢ διαδύσεως τῶν ἐφ’ ὁμολογουμένοις ἀμαρτήμασι τιμωριῶν, τοσοῦτον τῆς τόλμης ἐπιβαίνετε, ὥστε οὐ μόνον πρὸς φῶς καὶ λαμπρότατον ἥλιον ἐναυγάζεσθε μήτε τὰς ἀνθρώπων τῶν ἀμεινόνων ἀπειλὰς μήτε τὰς ἀπαραιτήτους ἐκ θεοῦ δίκας τοῖς οὕτως ἀνοσιουργοῖς ἀπαντωμένας καταδείσαντες, ἀλλὰ καὶ πανταχόσε φήμας ἀγγέλους τῶν οἰκείων ἀδικημάτων περιπέμπειν ἀξιοῦτε, ὡς μηδεὶς ἀμύητος μηδ’ ἀνήκοος γένοιτο τῶν ὑμετέρων, ὧ σκέτλιοι καὶ παμμύιοι, τολμημάτων. ^[10]

Conf 117 ὀνόματος οὖν ποίου γλίχεσθε; ἢ τοῦ τοῖς πραττομένοις οἰκειοτάτου; ἄρ’ οὖν ἓν ἐστὶ μόνον; γένει μὲν ἴσως ἓν, μυρία δὲ τοῖς εἶδεσιν, ἅ, κὰν ἡσυχάζητε, ἐτέρων λεγόντων ἀκούσεσθε· προπέτεια τοίνυν ἐστὶ μετὰ ἀναισχυντίας, ὕβρις μετὰ βίας, βία μετὰ ἀνδροφονίας, σὺν μοιχείαις φθοραί, σὺν ἀμέτροις ἡδοναῖς ἀόριστος ἐπιθυμία, μετὰ θράσους ἀπόνοια, μετὰ πανουργίας ἀδικία, κλοπαὶ μετὰ ἀρπαγῆς, σὺν ψευδολογίαις ψευδορκίαι, μετὰ παρανομιῶν ἀσέβειαι. ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τῶν τοιούτων ἔστ’ ὀνόματα. ^[5]

Conf 118 καλὸν γ’ ἐναυχῆσαι κάπισεμνύνεσθαι δόξαν θηρωμένους τὴν ἀπὸ τούτων, ἐφ’ οἷς εἰκὸς ἦν ἐγκαλύπτεσθαι. καὶ μὴν ἔνιοι μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ τούτοις, ὡς ἄμαχόν τινα ἰσχὺν ἐκ τοῦ τοιούτους νομισθῆναι παρὰ πᾶσι καρπωσάμενοι, οὓς τοῦ πολλοῦ θράσους ἢ ὀπαδὸς τοῦ θεοῦ δίκη τίσεται καίτοι τάχα τὸν οἰκεῖον οὐ μαντευομένους μόνον, ἀλλὰ καὶ προορωμένους ὄλεθρον· φασὶ γάρ· „πρὶν διασπαρῆναι“ (Gen. 11, 4), φροντίσωμεν ὀνόματός τε καὶ δόξης. ^[5]

Conf 119 οὐκοῦν, εἴποιμ’ ἂν αὐτοῖς, ὅτι σκεδασθήσεσθε γινώσκετε; τί οὖν ἀμαρτάνετε; ἀλλὰ μήποτε τὸν τρόπον τῶν ἀφρόνων διασυνίστησιν, οἱ καίτοι μεγίστων ἐπικρεμαμένων οὐκ ἀδήλως ἀλλ’ ἐκ τοῦ φανεροῦ πολλάκις τιμωριῶν ἀδικεῖν ὅμως οὐκ ὀκνοῦσι· γνωριμώταται δ’ εἰσὶν αἱ τιμωρίαι ἀδηλοῦσθαι νομιθεῖσαι, ἃς ἐκ θεοῦ κατασκήπτειν συμβέβηκε. ^[5]

Conf 120 πάντες γὰρ οἱ φαυλότατοι λαμβάνουσιν ἐννοίας περὶ τοῦ μὴ λήσειν τὸ θεῖον ἀδικοῦντες μηδὲ τὸ δίκην ὑφέξειν εἰσάπαν ἰσχύσαι διακρούσασθαι· ἐπεὶ πόθεν ἴσασιν, ὅτι σκεδασθήσονται; καὶ μὴν λέγουσι „πρὶν ἡμᾶς διασπαρῆναι“· ἀλλὰ τὸ συνειδὸς ἔνδοθεν ἐλέγχει καὶ σφόδρα ἐπιτηδεύοντας ἀθεότητα κεντεῖ, ὡς ἄκοντας εἰς συναίνεσιν ἐπισπάσασθαι περὶ τοῦ τὰ κατ’ ἀνθρώπους πάντα πρὸς ἀμείνωνος φύσεως ἐφορᾶσθαι καὶ δίκην ἐφεςτάναι τιμωρὸν ἀδέκαστον, ἀσεβῶν πράξεις ἐχθραίνουσιν ἀδίκους καὶ λόγους τοὺς συνηγόρους αὐταῖς. ^[5]

Conf 122 ἀλλ’ εἰσὶν ἀπόγονοι πάντες οὗτοι τῆς αἰεὶ μὲν ἀποθνησκούσης, μηδέποτε δὲ τεθνηκυίας μοχθηρίας, ἧς Κάιν ἐστὶν ὄνομα. ἢ οὐχὶ καὶ ὁ Κάιν υἱὸν γεννήσας, ὃν Ἐνὼχ ἐκάλεσεν, ὁμώνυμον αὐτῷ [καὶ] κτίζων εἰσάγεται πόλιν (Gen. 4, 17) καὶ τρόπον τινὰ τὰ γενητὰ καὶ θνητὰ οἰκοδομῶν ἐπὶ τῇ τῶν θειοτέρας κατασκευῆς λαχόντων ἀνατροπῇ; ὁ γὰρ Ἐνὼχ ἐρμηνεύεται χάρις σου· τῶν δ’ ἀνοσίων ἕκαστος διάνοιαν μὲν ἡγεῖται χαρίζεσθαι ἑαυτῷ τὰς τε καταλήψεις καὶ διανοήσεις, ὀφθαλμοὺς δὲ τὸ βλέπειν καὶ ἀκούειν ὧτα καὶ μυκτῆρας ὁσφραίνεσθαι, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις τὰ οἰκεῖα ἑαυταῖς, ἔτι μέντοι καὶ τὰ φωνῆς ὄργανα τὸ λέγειν, θεὸν δὲ ἢ μὴ συνόλως ἢ μὴ ὡς πρῶτον αἵτιον ὄν. ^[5]

Conf 124 διὰ τοῦτο καὶ ὧν ἐγεωπόνησε τὰς ἀπαρχὰς ἑαυτῷ ταμιεύεται, καρποὺς δὲ αὐτὸ μόνον αὔθις προσενεγκεῖν θεῷ λέγεται καίτοι παραδείγματος ὑγιοῦς ἐγγὺς ἐστῶτος· ὁ γὰρ ἀδελφὸς αὐτοῦ

τὰ πρωτότοκα, οὐ τὰ δεύτερα τῆς ποιμήνης ἔκγονα ἱεουργεῖ, τὰς τῶν γινομένων πρεσβυτέρων αἰτίας κατὰ τὸ πρεσβύτατον τῶν αἰτίων ὁμολογῶν συνίστασθαι. ^[5]

Conf 125 τῷ δ' ἀσεβεῖ τὸνναντίον δοκεῖ, αὐτοκράτορα μὲν εἶναι τὸν νοῦν ὧν βουλευέται, αὐτοκράτορα δὲ καὶ τὴν αἴσθησιν ὧν αἰσθάνεται· δικάζειν γὰρ ἀνυπαιτίως καὶ ἀψευδῶς τὴν μὲν τὰ σώματα, τὸν δὲ πάντα.

Conf 126 τούτων δὲ τί ἂν γένοιτο ἐπιληπτότερον ἢ μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐλεγχόμενον; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νοῦς πολλάκις ἐπὶ μυρίων ὅσων ἠλέγχθη παρανοῶν, καὶ αἱ αἰσθήσεις ἅπασαι ψευδομαρτυριῶν ἐάλωσαν οὐ παρ' ἀλόγοις δικασταῖς, οὐς εἰκὸς ἀπατᾶσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς φύσεως αὐτῆς δικαστηρίῳ, ἣν οὐ θέμις δεκάζεσθαι; καὶ μὴν σφαλλομένων γε τῶν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τε νοῦν καὶ αἴσθησιν κριτηρίων ἀνάγκη τὰκόλουθον ὁμολογεῖν, ὅτι ὁ θεὸς τῷ μὲν τὰς ἐννοίας, τῇ δὲ τὰς ἀντιλήψεις ἐπομβρεῖ, καὶ ἔστιν οὐ τῶν καθ' ἡμᾶς μερῶν χάρις τὰ γινόμενα, ἀλλὰ τοῦ δι' ὃν καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν δωρεαὶ πᾶσαι. ^[5]

Conf 128 τὸν φιλαυτίας κληρὸν παραλαβόντες παῖδες παρὰ πατρός συναυξῆσαι γλίσχονται μέχρις οὐρανοῦ, ἕως ἂν ἡ φιλάρετός τε καὶ μισοπότηρος δίκη παρελθοῦσα καθέλῃ τὰς πόλεις, ἃς ἐπετείχισαν ψυχῇ τῇ ταλαίνῃ, καὶ τὸν πύργον, οὗ τοῦνομα ἐν τῇ τῶν κριμάτων ἀναγραφομένη βίβλῳ δεδήλωται.

Conf 129 ἔστι δὲ ὡς μὲν Ἑβραῖοι λέγουσι Φανουήλ, ὡς δὲ ἡμεῖς ἀποστροφή θεοῦ· τὸ γὰρ κατεσκευασμένον ὀχύρωμα διὰ τῆς τῶν λόγων πιθανότητος οὐδενὸς ἔνεκα ἐτέρου κατεσκευάζεται ἢ τοῦ μετατραπῆναι καὶ μετακλιθῆναι διάνοιαν ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ τιμῆς· οὗ τί ἂν γένοιτο ἀδικώτερον; ἀλλὰ πρὸς γε τὴν τοῦ ὀχυρώματος τούτου καθαιρεσιν ὁ πειρατὴς τῆς ἀδικίας καὶ φονῶν αἰεὶ κατ' αὐτῆς εὐτρέπεται, ὃν Ἑβραῖοι καλοῦσι Γεδεὼν, ὃς ἐρμηνεύεται πειρατήριον. „ὦμοσε“ γὰρ φησι „Γεδεὼν τοῖς ἀνδράσι Φανουήλ λέγων· ἐν τῷ με ἐπιστρέφειν μετ' εἰρήνης τὸν πύργον τοῦτον κατασκάψω“ (Iud. ^[5]

Conf 131 8, 9). πάγκαλον καὶ πρεπωδέστατον αὔχημα μισοπότηρῳ ψυχῇ κατὰ ἀσεβῶν ἡκονημένη τὸ βεβαιουῖσθαι καθαιρήσειν πάντα λόγον ἀποστρέφειν διάνοιαν ὁσιότητος ἀναπεύθοντα. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ἐπιστρέψῃ, τὸ ἀποκλῖνον καὶ ἀποστρεφόμενον αὐτοῦ πᾶν λύεται.

Conf 132 τούτου δὲ καιρὸς ἐστὶ τῆς καθαιρέσεως, τὸ παραδοξότατον, ἢ φησιν, οὐ πόλεμος, ἀλλ' εἰρήνη· διανοίας γὰρ εὐσταθεία καὶ ἡρεμία, ἣν εὐσέβεια γεννᾷν πέφυκεν, ἀνατρέπεται πᾶς λόγος, ὃν ἐδημιούργησεν ἀσέβεια.

Conf 133 πολλοὶ καὶ τὰς αἰσθήσεις πύργου τινὰ τρόπον ἐπὶ τοσοῦτον ἡγειραν, ὥς ἄψασθαι τῶν οὐρανοῦ περάτων· οὐρανὸς δὲ συμβολικῶς ὁ νοῦς ἡμῶν ἐστὶ, καθ' ὃν αἱ ἄρισται καὶ θεῖαι φύσεις περιπολοῦσιν. οἱ δὲ ταῦτα τολμῶντες αἴσθησιν μὲν διανοίας προκρίνουσιν, ἀξιοῦσι δὲ καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ πάντα ἐλεῖν ἀνὰ κράτος, εἰς μὲν δούλων τάξιν τὰ δεσπόζοντα, εἰς δὲ ἡγεμόνων τὰ φύσει δοῦλα μεθαρμόσασθαι βιαζόμενοι. Τὸ δέ, „κατέβη κύριος ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον“ (Gen. ^[5]

Conf 134 11, 5) τροπικώτερον πάντως ἀκουστέον· προσιέναι γὰρ ἢ ἀπιέναι ἢ κατιέναι ἢ τὸνναντίον <ἀν> ἔρχεσθαι ἢ συνόλως τὰς αὐτὰς τοῖς κατὰ μέρος ζωοῖς σχέσεις καὶ κινήσεις ἴσχεσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ θεῖον ὑπολαμβάνειν ὑπερωκεάνιος καὶ μετακόσμιος, ὥς ἔπος εἰπεῖν, ἐστὶν ἀσέβεια. ταῦτα δὲ ἀνθρωπολογεῖται παρὰ τῷ νομοθέτῃ περὶ τοῦ μὴ ἀνθρωπομόρφου θεοῦ διὰ τὰς τῶν παιδευομένων ἡμῶν, ὥς πολλάκις ἐν ἐτέροις εἶπον, ὠφελείας. ^[5]

Conf 135 ἐπεὶ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τῷ κατιόντι τὸν μὲν ἀπολείπειν, τὸν δὲ ἐπιλαμβάνειν τόπον ἀναγκαῖον; ὑπὸ δὲ τοῦ θεοῦ πεπλήρωται τὰ πάντα, περιέχοντος, οὐ περιεχομένου, ᾧ πανταχοῦ τε καὶ οὐδαμοῦ συμβέβηκεν εἶναι μόνῳ· οὐδαμοῦ μὲν, ὅτι καὶ χώραν καὶ τόπον αὐτὸς τοῖς σώμασι

συγγεγέννηκε, τὸ δὲ πεποιηκὸς ἐν οὐδενὶ τῶν γεγονότων θέμις εἰπεῖν περιέχεσθαι, πανταχοῦ δέ, ὅτι τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διὰ γῆς καὶ ὕδατος ἀέρος τε καὶ οὐρανοῦ τείνας μέρος οὐδὲν ἔρημον ἀπολέλοιπε τοῦ κόσμου, πάντα δὲ συναγαγὼν διὰ πάντων ἀοράτοις ἔσφιγξε δεσμοῖς, ἵνα μὴ ποτε λυθείη, οὗ χάριν μελετήσας ὦ *** . [5]

Conf 137 τὸ μὲν γὰρ ὑπεράνω τῶν δυνάμεων ὃν ἐπινοεῖται περιττεύειν, οὐ *** κατὰ τὸ εἶναι μόνον· τοῦτου δυνάμεις δέ, καθ' ἣν ἔθηκε καὶ διετάξατο τὰ πάντα, κέκληται μὲν ἐτύμως θεός, ἐγκεκόλπισται δὲ τὰ ὅλα καὶ διὰ τῶν τοῦ παντός μερῶν διελήλυθε.

Conf 138 τὸ δὲ θεῖον καὶ ἀόρατον καὶ ἀκατάληπτον καὶ πανταχοῦ ὃν ὁρατόν τε καὶ καταληπτὸν οὐδαμοῦ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν *** „ὥδε στὰς ἐγὼ πρὸ τοῦ σέ“ (Exod. 17, 6), δείκνυσθαι καὶ καταλαμβάνεσθαι δοκῶν, πρὸ πάσης δείξεως καὶ φαντασίας ὑπερβαλὼν τὰ γεγονότα.

Conf 139 τῶν οὖν μεταβατικῆς κινήσεως ὀνομάτων οὐδὲν ἐφαρμόττει τῷ κατὰ τὸ εἶναι θεῷ, τὸ ἄνω, τὸ κάτω, τὸ ἐπὶ δεξιᾷ, τὸ ἐπ' εὐώνυμα, τὸ πρόσω, τὸ κατόπιν· ἐν οὐδενὶ γὰρ τῶν λεχθέντων ἐπινοεῖται, ὥς οὐδ' ἂν μετατρέπομενος ἐναλλάττοι χωρία.

Conf 140 λέγεται δ' οὐδὲν ἦττον κατελθὼν ἰδεῖν, ὃ προλήψει πάντα οὐ γενόμενα μόνον ἀλλὰ καὶ πρὶν γενέσθαι σαφῶς κατειληφώς, προτροπῆς ἕνεκα καὶ διδασκαλίας, ἵνα μηδεὶς ἀνθρώπων οἷς οὐ πάρεστιν, ἀβεβαίῳ χρώμενος εἰκασία, μακρὰν ἀφεστὼς προπιστεύῃ, ἀλλ' ἄχρι τῶν πραγμάτων ἐλθὼν καὶ διακύψας εἰς ἕκαστα καὶ ἐπιμελῶς αὐτὰ αὐγασάμενος· ὅψιν γὰρ ἀπλανῇ πρὸ ἀκοῆς ἀπατεῶνος ἄξιον μάρτυρα τίθεσθαι. [5]

Conf 141 οὗ χάριν καὶ παρὰ τοῖς ἄριστα πολιτευομένοις ἀναγέγραπται νόμος ἀκοῇ μὴ μαρτυρεῖν, ὅτι φύσει τὸ δικαστήριον αὐτῆς πρὸς τὸ δεκάζεσθαι ταλαντεύει καὶ Μωυσῆς μέντοι φησὶν ἐν τοῖς ἀπαγορευτικοῖς „οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν“ (Exod. 23, 1), οὐχὶ μόνον τοῦτο λέγων, *** παραδέχεσθαι ψευδῇ λόγον ἢ εὐήθη δι' ἀκοῆς, ἀλλὰ καὶ ὅτι πρὸς τὴν σαφῇ τῆς ἀληθείας κατάληψιν μακρὸν ὅσον ὅψεως ὑστερίζουσα διελέγχεται γέμουσα ματαιότητος ἀκοή. [5]

Conf 142 ταύτην φαρμὲν αἰτίαν εἶναι τοῦ λέγεσθαι „τὸν θεὸν καταβεβηκέναι τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον θεάσασθαι“. οὐ παρέργως δὲ πρόσκειται „ὃν ὠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων“ (Gen. 11, 5). ἴσως γὰρ ἂν τις εἴποι τῶν οὐκ εὐαγῶν ἐπιχλευάζων ἅμα· καινὸν ἡμᾶς ἀναδιδάσκει μάθημα ὁ νομοθέτης, ὅτι πύργους καὶ πόλεις οὐχ ἕτεροὶ τινες, ἀλλὰ παῖδες ἀνθρώπων ἀνοικοδομοῦνται. τίς γὰρ τὰ γ' οὕτως ἐμφανῇ καὶ περίοπτα καὶ τῶν λίαν ἐξεστηκότων ἀγνοεῖ; ἀλλὰ μὴ τὸ πρόχειρον τοῦτο καὶ κατημαξευμένον ἐν τοῖς ἱερωτάτοις χρησιμοῖς ἀναγεγράφθαι
〈νομίσησ〉 , ἀλλ' ὅπερ ἀποκεκρυμμένον ἰχνηλατεῖται διὰ τῶν ἐμφανῶν ὀνομάτων. [5]

Conf 144 τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; οἱ πολλοὺς ἐπιγραφόμενοι τῶν ὄντων ὥσανεὶ πατέρας καὶ τὸ πολύθεον εἰσηγούμενοι στίφος ἀπειρίαν ὁμοῦ καὶ πολυμιγίαν τῶν πραγμάτων καταχέαντες καὶ τὸ ψυχῆς τέλος ἡδονῇ παραδόντες δημιουργοὶ τῆς εἰρημένης πόλεως καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀκροπόλεως, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, γεγόνاسι, τὰ ποιητικὰ τοῦ τέλους τρόπον οἰκοδομημάτων συναύζοντες, τῶν ἐκ πόρνης ἀποκυθέντων οὐδέν, ὥς γ' οἶμαι, διαφέροντες, οὓς ὁ νόμος ἐκκλησίας ἀπελήλακε θείας εἰπών· „οὐκ εἰσελεύσεται ἐκ πόρνης εἰς ἐκκλησίαν κυρίου“ (Deut. 23, 2), ὅτι, καθάπερ περὶ πολλὰ τέλη πλανώμενοι τοξόται καὶ μηδενὸς εὐστόχως ἐφιέμενοι σκοποῦ, μυρίας ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῆς τῶν ὄντων ὑποθέμενοι γενέσεως ψευδωνύμους πάσας τὸν ἕνα ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἡγνόησαν. [10]

Conf 145 οἱ δὲ ἐπιστήμη κεκρημένοι τοῦ ἑνὸς υἱοῦ θεοῦ προσαγορεύονται δεόντως, καθὰ καὶ Μωυσῆς ὁμολογεῖ φάσκων· „υἱοὶ ἐστε κυρίου τοῦ θεοῦ“ (Deut. 14, 1) καὶ „θεὸν τὸν γεννήσαντά σε“ (Deut. 32, 18) καὶ „οὐκ αὐτὸς οὗτός σου πατήρ“ (ibid. 6); ἔπεται μέντοι τοῖς οὕτω τὴν ψυχὴν διατεθεῖσι μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι νομίζειν, ὅπερ τῷ τέλει τῆς ἡδονῆς πρὸς ἐμπειροπολέμων ἀνδρῶν ἀντιτευχίζεται πρὸς ἀνατροπὴν καὶ καθάρειν ἐκείνου. [5]

- Conf 146 κἂν μηδέπω μέντοι τυγχάνη τις ἀξιόχρεως ὢν υἱὸς θεοῦ προσαγορεύεσθαι, σπουδαζέτω κοσμεῖσθαι κατὰ τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ λόγον, τὸν ἀγγέλων πρεσβύτατον, ὡς ἂν ἀρχάγγελον, πολυώνυμον ὑπάρχοντα· καὶ γὰρ ἀρχὴ καὶ ὄνομα θεοῦ καὶ λόγος καὶ ὁ κατ' εἰκόνα ἄνθρωπος καὶ ὁ ὄρων, Ἰσραήλ, προσαγορεύεται.
- Conf 147 διὸ προήχθη ὀλίγῳ πρότερον ἐπαινέσαι τὰς ἀρετὰς τῶν φασκόντων ὅτι „πάντες ἐσμὲν υἱοὶ ἑνὸς ἀνθρώπου“ (Gen. 42, 11)· καὶ γὰρ εἰ μήπω ἱκανοὶ θεοῦ παῖδες νομίζεσθαι γεγόναμεν, ἀλλὰ τοι τῆς ἀειδοῦς εἰκόνης αὐτοῦ, λόγου τοῦ ἱερωτάτου· θεοῦ γὰρ εἰκὼν λόγος ὁ πρεσβύτατος.
- Conf 148 καὶ πολλαχοῦ μέντοι τῆς νομοθεσίας υἱοὶ πάλιν Ἰσραήλ καλοῦνται, τοῦ ὀρωντος οἱ ἀκούοντες, ἐπειδὴ μεθ' ὅρασιν ἀκοὴ δευτερείοις τετίμηται καὶ τὸ διδασκόμενον τοῦ χωρὶς ὑψηλῆς ἐναργεῖς τύπους τῶν ὑποκειμένων λαμβάνοντος αἰεὶ δεύτερον.
- Conf 149 ἄγαμαι καὶ τῶν ἐν βασιλικαῖς βίβλοις ἱεροφαντηθέντων, καθ' ἃς οἱ πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον ἀκμάσαντες καὶ βιώσαντες ἀνυπαίτιως υἱοὶ τοῦ τὸν θεὸν ὑμνήσαντος Δαβὶδ ἀναγράφονται (III Reg. 15, 11 IV Reg. 18, 3 al.), οὗ περιόντος οὐδ' οἱ πρόπαπποι τούτων ἦσαν ἴσως γεγεννημένοι· ψυχῶν γὰρ ἀπαθανατιζομένων ἀρεταῖς, οὐ φθαρτῶν σωμάτων ἐστὶ γενεαί, ἦν ἐπὶ τοὺς καλοκάγαθίας ἡγεμόνας ὥσανεὶ γεννητὰς καὶ πατέρας ἀναφέρεσθαι συμβαίνει. ^[5]
- Conf 150 κατὰ δὲ τῶν ἐπ' ἀδικίαις σεμνυνομένων εἶπε κύριος „ἰδοὺ γένος ἐν καὶ χεῖλος ἐν πάντων“ (Gen. 11, 5), ἴσον τῷ ἰδοὺ μία οἰκειότης καὶ συγγένεια, καὶ πάλιν ἁρμονία καὶ συμφωνία ἡ αὐτὴ πάντων ὁμοῦ, μηδενὸς ἡλλοτριωμένου τὴν γνώμην μηδ' ἀπάδοντος, καθάπερ ἔχει καὶ ἐπ' ἀνθρώπων ἀμούσων· τὸ γὰρ φωνητήριον αὐτοῖς ὄργανον πᾶσι τοῖς φθόγγοις ἐστὶν ὅτε δι' ὅλων ἐκμελὲς καὶ ἀπωδὸν οὐ μετρίως καθέστηκε, πρὸς ἀναρμοσίαν ἄκρως ἡρμοσμένον καὶ πρὸς τὸ ἀσύμφωνον συμφωνίαν μόνον ἄγον. ^[5]
- Conf 151 καὶ ἐπὶ τῆς πολιτίδος τὸ κατασκευαστὸν τὸ παραπλήσιον ἰδεῖν ἔστιν· αἶ τε γὰρ ἀμφημεριναὶ καὶ διάτριτοι καὶ τεταρταῖζουσαι παρὰ παισὶν ἱατρῶν λεγόμεναι περίοδοι μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ περὶ τὰς αὐτὰς ὥρας κατασκήπτουσι τὴν εἰς αὐτὰ καὶ τάξιν φυλάττουσαι. τὸ δὲ „καὶ τοῦτο ἤρξαντο ποιῆσαι“ (Gen.
- Conf 152 11, 6) μετ' οὐ μετρίου σχετλιασμοῦ λέλεκται, διότι τοῖς ῥαδιουργοῖς οὐ τὰ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους μόνον συγχεῖν δίκαια ἐξήρκεσεν, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιβαίνειν ἐτόλμησαν, ἀδικίαν μὲν σπεύραντες, ἀσεβειαν δὲ θερίσαντες.
- Conf 153 ὄφελος δὲ τοῖς ἀθλίοις οὐδέν· οὐ γὰρ ὥσπερ ἀδικοῦντες ἀλλήλους πολλὰ ὢν ἂν ἐθέλῃσωσιν ἀνύτουσιν ἔργοις βεβαιούμενοι τὰ βουλαῖς ἀγνώμοσιν ἐπιλογισθέντα, οὕτως καὶ ἀσεβοῦντες· ἀζήμια γὰρ καὶ ἀπήμονα τὰ θεῖα, τοῦ δὲ πλημμελεῖν εἰς αὐτὰ οἱ δυσκάθαρτοι τὰς ἀρχὰς εὐρίσκονται μόνον, πρὸς δὲ τὸ τέλος φθάνουσιν οὐδέποτε. ^[5]
- Conf 154 διὸ καὶ λέγεται τοῦτο· „ἤρξαντο ποιῆσαι“· κορεσθέντες <γὰρ> οἱ τοῦ παρανομεῖν ἄπληστοι τῶν πρὸς τὰ ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ καὶ ἀέρι, ἃ φθαρτῆς φύσεως ἔλαχε, κακῶν ἐπὶ τὰς ἐν οὐρανῷ θείας φύσεις μετατάξασθαι διανοήθησαν· ἃ ἐστὶ τῶν ὄντων ἕξω τοῦ κακηγορεῖν ἔθος ἐστὶ διαθεῖναι τὸ παράπαν οὐδέν· καὶ αὐτὸ μέντοι τὸ βλασφημεῖν οὐ τοῖς κακηγορουμένοις ἐπιφέρει τινὰ ζημίαν, ἃ τῆς ἰδίου φύσεως οὐποτ' ἐξίσταται, ἀλλὰ τοῖς κατατιτωμένοις συμφορὰς ἀνηκέστους. ^[5]
- Conf 155 οὐκ ἐπειδὴ μέντοι μόνον ἤρξαντο πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀδυνατήσαντες ἀσεβείας, διὰ τοῦτ' αὐτοὺς οὐχ ὡς διαπραξαμένους ἕκαστα ὢν διανοήθησαν αἰτιατέον· οὐ χάριν καὶ τετελειωκέναι φησὶ τὸν πύργον αὐτοὺς οὐ τελειώσαντας, ἐπειδὴν λέγει· „κύριος κατέβη ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον“, οὐχ ὃν οἰκοδομήσαι μέλλουσιν, ἀλλ' ὃν „ᾧκοδόμησαν“ ἤδη (Gen. ^[5]
- Conf 156

11, 5). τίς οὖν πίστις τοῦ μὴ τετελεσιουργῆσθαι τὴν κατασκευὴν; ἡ ἐνάργεια πρώτη γῆς γὰρ ὅτι οὖν μέρος ἀμήχανον οὐρανοῦ ψαῦσαι διὰ τὴν ἔμπροσθεν αἰτίαν, ὅτι περ οὐδὲ κέντρον περιφερείας ἄπτεται· δευτέρα δ', ὅτι ὁ αἰθήρ, ἱερὸν πῦρ, φλόξ ἐστὶν ἄσβεστος, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα παρὰ τὸ αἶθριν, ὃ δὴ καίειν ἐστὶ κατὰ γλῶτταν, εἰρημένον. ^[5]

Conf 157 μάρτυς δὲ μία μοῖρα τῆς οὐρανόθεν πυρᾶς ἥλιος, ὃς τοσοῦτον γῆς ἀφ'esτωῶς ἄχρι μυχῶν τὰς ἀκτῖνας ἐπιπέμπων αὐτὴν τε καὶ τὸν ἀπ' αὐτῆς ἀνατείνοντα μέχρι τῆς οὐρανόθεν σφαίρας ἀέρα φύσει ψυχρὸν ὄντα τῇ μὲν ἀλεαίνει, τῇ δὲ καταφλέγει· τὰ μὲν γὰρ ὅσα ἡ μακρὰν ἀφέστηκεν αὐτοῦ τῆς φορᾶς ἡ ἐγκάρσια παραβέβληται ἀλεαίνει μόνον, τὰ δ' ἐγγὺς ἡ ἐπ' εὐθείας ὄντα καὶ προσανακαίει βίᾳ. ^[5]

Conf 158 εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, τοὺς ἀναβαίνειν τολμώντας ἀνθρώπους οὐκ ἀναγκαῖον ἦν ἐμπεπρῆσθαι κεραυνωθέντας, ἀτελοῦς αὐτοῖς τῆς μεγαλουργηθείσης ἐπινοίας γενομένης; τοῦτ' ἔοικεν αἰνίττεσθαι διὰ τῶν αὐθις λεγομένων „ἐπαύσαντο“ γάρ φησιν „οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον“ (Gen. 11, 8), οὐ δὴ πού τελειώσαντες, ἀλλὰ τελεσιουργῆσαι κωλυθέντες διὰ τὴν ἐπιγενομένην σύγχυσιν. οὐ μὴν ἐκπεφεύγασιν τὴν τῶν διαπράξεων αἰτίαν οἱ πρὸς τῷ βουλευσασθαι καὶ ἐγκεχειρηκότες. ^[5]

Conf 159 τὸν γοῦν οἰωνόμαντιν καὶ τερατοσκόπον περὶ τὰς ἀβεβαίους εἰκασίας ματαιάζοντα—καὶ γὰρ μάταιος ἐρμηνεύεται Βαλαάμ—φησὶν ὁ νόμος τῷ ὀρῶντι καταράσασθαι καίτοι διὰ τῶν λόγων εὐφήμους ποιησάμενον εὐχάς, σκοπῶν οὐ τὰ λεχθέντα ἀπρομηθεῖα θεοῦ μετεχαράττετο οἷα δόκιμον ἀντὶ κιβδήλου νόμισμα, τὴν δὲ διάνοιαν, ἐν ᾗ τὰ βλάψοντα πρὸ τῶν ὠφελισόντων ἀνεπολέιτο. ἔστι δὲ φύσει πολέμια ταῦτα, στοχασμὸς ἀληθείας καὶ ματαιότης ἐπιστήμη καὶ ἡ διὰ ἐνθουσιασμοῦ μαντεία νηφούση σοφία. ^[5]

Conf 160 καὶ ἂν ἐξ ἐνέδρας μέντοι τις ἐπιχειρήσας ἀνελεῖν τινα μὴ δυνηθῇ κτεῖναι, τῇ τῶν ἀνδροφόνων οὐδὲν ἦττον ὑποχὸς δίκη καθέστηκεν, ὡς ὁ γραφεὶς περὶ τούτων δηλοῖ νόμος „ἐὰν“ γάρ φησι „τίς ἐπιθῇται τῷ πλησίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλῳ καὶ καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λήψῃ αὐτὸν θανατώσας“ (Exod. 21, 14)· καίτοι ἐπιτίθεται μόνον, οὐκ ἀνήρηκεν, ἀλλ' ἴσον ἡγήσατο ἀδίκημα τῷ κτεῖναι τὸ βουλεῦσαι τὸν φόνον· οὗ χάριν οὐδ' ἰκέτη γενομένῳ δέδωκεν ἀμνηστίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἱεροῦ ἐκέλευσεν ἀπάγειν τὸν ἀνιέρῳ γνώμῃ χρησάμενον. ^[5]

Conf 161 ἀνιέρως δὲ οὐ ταύτῃ μόνον, ὅτι κατὰ ψυχῆς τῆς αἰεὶ ζῆν δυναμένης ἀρετῶν κτήσῃ τε καὶ χρήσῃ τὸν διὰ προσβολῆς κακίας φόνον ἐβούλευσεν, ἀλλὰ καὶ ὅτι θεὸν τῆς ἀνοσιουργοῦ τόλμης αἰτιᾶται· τὸ γὰρ „καταφύγῃ“ τοιοῦτον ὑποβάλλει νοῦν, διότι πολλοὶ τὰ καθ' ἑαυτῶν ἀποδιδράσκουσιν ἐθέλοντες ἐγκλήματα καὶ ῥύεσθαι τῶν ἐφ' οἷς ἡδίκησαν ἀξιοῦντες ἑαυτοὺς τιμωριῶν τὸ οἰκεῖον ἄγος τῷ κακοῦ μὲν μηδενὸς ἀγαθῶν δ' ἀπάντων αἰτίῳ προσβάλλουσι θεῷ. διὸ καὶ ἀπ' αὐτῶν βωμῶν τοὺς τοιούτους ἀπάγειν ὅσιον εἶναι ἐνομήσθη. δίκην δ' ὑπερβάλλουσιν κατὰ τῶν ἐπ' ἀθεότητι λόγους οἰκοδομουμένων καὶ συγκροτούντων ὀρίζει, ἢ ἴσως τινὲς τῶν ἀφρόνων οὐ βλάβην, ἀλλ' ὠφέλειαν ὑποτοπήσουσιν· „οὐ γὰρ ἐκλείψει“ φησὶν „ἀπ' αὐτῶν πάντα ὅσα ἂν ἐπιθῶνται ποιεῖν“ (Gen. ^[5]

Conf 162 11, 6). ὥ τῆς ἀπεριγράφου καὶ ἀμέτρου κακοδαιμονίας, πάνθ' οἷς ἂν ὁ φρενοβλαβέστατος ἐπιθῇται νοῦς, ὑποχείρια εἶναι καὶ ὑπήκοα, καὶ μηδὲν, <μη> μέγα μὴ μικρόν, ὑστερίζειν τὸ παράπαν, ἀλλ' ὥσπερ εἰ φθάνοντα προαπαντᾶν πρὸς τὰς χρεῖας ἐκάστας. ^[5]

Conf 163 ψυχῆς ταῦτα φρονήσεως χηρευούσης ἐστὶν ἐπίδειξις μηδὲν τῶν εἰς τὸ ἀμαρτάνειν ἐχούσης ἐμποδῶν. εὐξαίτο γὰρ ἂν ὁ μὴ σφόδρα ἀνιάτως ἔχων τὰ ἐξ ὑποθέσεως τοῦ νοῦ πάντ' ἐπιλιπεῖν αὐτῷ, ἵνα μὴ τῷ κλέπτειν ἢ μοιχεύειν ἢ ἀνδροφονεῖν ἢ ἱεροσυλεῖν ἢ τινι τῶν ὁμοιοτρόπων ἐπιτιτιθέμενος εὐδοῇ, μυρία δ' εὐρίσκη τὰ κωλυσιεργήσοντα. κωλυθεὶς μὲν γὰρ τὴν μεγίστην νόσον, ἀδικίαν, ἀποβάλλει, σὺν ἀδείᾳ δ' ἐπεξελεθὼν ταύτην ἀναδέχεται. ^[5]

- Conf 164 τί οὖν ἔτι τὰς τῶν τυράννων τύχας ὡς μακαρίων ζηλοῦτε καὶ θαυμάζετε, δι' ἃς εὐπετῶς ἕκαστα ἐπεξίασιν, ὧν ἂν ὁ ἐκκλητυττικῶς κάκτεθριωμένος τέκη νοῦς, καὶ ἐν ἑαυτοῖς δέον ἐπιστένειν, εἴ γε ἀπορία καὶ [ἡ] ἀσθένεια κακοῖς λυσιτελές, ὡς περιουσία καὶ ἰσχὺς ἀγαθοῖς ὠφελιμώτατον; εἷς δέ τις τῶν ἀφρόνων ἡσθημένος, εἰς ὅσιν κακοδαιμονίας ὑπερβολὴν ἄγει ἡ τοῦ διαμαρτάνειν ἐκεχειρία, μετὰ παρρησίας εἶπε· „μεῖζων ἡ αἰτία μου τοῦ ἀφεθῆναι“ (Gen.
- Conf 165 4, 13). παγχάλεπον γὰρ ἀχαλίνωτον ἑαθῆναι ψυχὴν ἀτίθασον οὖσαν ἐξ ἑαυτῆς, ἣν μόλις ἡνίαις μετ' ἐπανατάσεως μαστίγων ἔστι κατασχόντα πραῦναι. διόπερ λόγιον τοῦ ἴλεω θεοῦ μεστὸν ἡμερότητος ἐλπίδας χρηστὰς ὑπογράφον τοῖς παιδείας ἐρασταῖς ἀνήρηται τοιόνδε· „οὐ μὴ σε ἄνῳ, οὐδ' οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω“ (Jos. ^[5]
- Conf 166 1, 5). τῶν γὰρ τῆς ψυχῆς δεσμῶν χαλασθέντων, οἷς διεκρατεῖτο, ἡ μεγίστη παρέπεται συμφορά, καταλειφθῆναι ὑπὸ θεοῦ, ὃς τοῖς ὅλοις δεσμοῦς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις περιῆψεν ἀρρήκτους, αἷς τὰ πάντα σφίγξας ἄλута εἶναι βεβούληται. ^[5]
- Conf 167 λέγει μέντοι καὶ ἐτέρωθι, ὅτι „πάνθ' ὅσα δεσμῶ καταδέδεται, καθαρὰ ἔστιν“ (Num. 19, 15), ἐπειδὴ τῆς ἀκαθάρτου φθορᾶς αἴτιον ἡ διάλυσις. μηδέποτ' οὖν ἰδὼν τινα τῶν φαύλων οἷς ἂν ἐπιθῆται πᾶσιν εὐμαρῶς ἐπεξιόντα θαυμάσης ὡς κατορθοῦντα, ἀλλὰ τούναντίον ὡς ἀποτυγχάνοντα οἰκτιζοῦ, ὅτι ἀφορία μὲν ἀρετῆς, κακίας δὲ εὐφορία χρώμενος διατελεῖ. ^[5]
- Conf 168 σκέψασθαι δ' οὐ παρέργως ἄξιον, τίν' ἔχει λόγον τὸ εἰρημένον ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· „δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ αὐτῶν τὴν γλῶτταν“ (Gen. 11, 7). φαίνεται γὰρ διαλεγόμενός τιςιν ὡς ἂν συνεργοῖς αὐτοῦ, τὸ δ' αὐτὸ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς τάνθρώπου κατασκευῆς ἀναγέγραπται· „εἶπε“ γάρ φησι „κύριος ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν“ (Gen. ^[5]
- Conf 169 1, 26) τοῦ „ποιήσωμεν“ πληθος ἐμφαίνοντος· καὶ πάλιν „εἶπεν ὁ θεός· ἰδοὺ, γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἷς ἡμῶν, τῷ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν“ (Gen. 3, 22)· τὸ γὰρ „ὡς εἷς ἡμῶν“ οὐκ ἐφ' ἑνός, ἀλλ' ἐπὶ πλειόνων τίθεται.
- Conf 170 λεκτέον οὖν ἐκεῖνο πρῶτον, ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἰσότιμον ὑφέστηκε θεῷ, ἀλλ' ἔστιν εἷς ἄρχων καὶ ἡγεμὼν καὶ βασιλεὺς, ὃ πρυτανεύειν καὶ διοικεῖν μόνῳ θέμις τὰ σύμπαντα. τὸ γὰρ οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεὺς οὐκ ἐπὶ πόλεων καὶ ἀνθρώπων λέγοιτ' ἂν ἐν δίκῃ μᾶλλον ἢ ἐπὶ κόσμου καὶ θεοῦ· ἐνὸς γὰρ ἓνα ποιητὴν τε καὶ πατέρα πάλιν καὶ δεσπότην ἀναγκαῖον εἶναι. ^[5]
- Conf 171 τούτου δὴ προδιομολογηθέντος ἀκόλουθον ἂν εἴη συνυφαίνειν τὰ ἀρμόζοντα. τίν' οὖν ἔστι, σκοπῶμεν· εἷς ὢν ὁ θεὸς ἀμυθήτους περὶ αὐτὸν ἔχει δυνάμεις ἀρωγούς καὶ σωτηρίους τοῦ γενομένου πάσας, αἷς ἐμφέρονται καὶ αἱ κολαστήριοι· ἔστι δὲ καὶ ἡ κόλασις οὐκ ἐπιζήμιον, ἀμαρτημάτων οὕσα κώλυσις καὶ ἐπανόρθωσις.
- Conf 172 διὰ τούτων τῶν δυνάμεων ὁ ἀσώματος καὶ νοητὸς ἐπάγη κόσμος, τὸ τοῦ φαινομένου τοῦδε ἀρχέτυπον, ἰδέαις ἀοράτοις συσταθεῖς, ὥσπερ οὗτος σώμασιν ὁρατοῖς.
- Conf 173 καταπλαγέντες οὖν τινες τὴν ἐκατέρου τῶν κόσμων φύσιν οὐ μόνον ὅλους ἐξεθείωσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ κάλλιστα τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὸν σύμπαντα οὐρανόν, ἅπερ οὐδὲν αἰδεσθέντες θεοὺς ἐκάλεσαν. ὧν τὴν ἀπόνοιαν κατιδὼν Μωυσῆς φησι· „κύριε, κύριε, βασιλεῦ τῶν θεῶν“ (Deut. 10, 17) <εἰς> ἔνδειξιν τῆς παρ' ὑψηλούς ἄρχοντος διαφορᾶς. ^[5]
- Conf 174 ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὸν ἀέρα ψυχῶν ἀσωμάτων ἱερώτατος χορὸς ὁπαδὸς τῶν οὐρανίων· ἀγγέλους τὰς ψυχὰς ταύτας εἶωθε καλεῖν ὁ θεσπιφδὸς λόγος· πάντ' οὖν τὸν στρατὸν ἐκάστων ἐν ταῖς ἀρμοττούσαις διακεκοσμημένον τάξεσιν ὑπηρετήν καὶ θεραπευτὴν εἶναι συμβέβηκε τοῦ

διακοσμήσαντος ἡγεμόνος, ὃ ταξιαρχοῦντι κατὰ δίκην καὶ θεσμόν ἔπεται· λιποταξίου γὰρ οὐ θέμις ἀλῶναί ποτε τὸ θεῖον στράτευμα. ^[5]

Conf 175 βασιλεῖ δὲ ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν ἐμπρεπὲς ὁμιλεῖν τε καὶ χρῆσθαι πρὸς τὰς τῶν τοιούτων πραγμάτων ὑπηρεσίας, οἷσπερ ἀρμόττει μὴ ὑπὸ μόνου πηγνυσθαι θεοῦ. χρεῖος μὲν γὰρ οὐδενός ἐστιν ὁ τοῦ παντὸς πατήρ, ὡς δεῖσθαι τῆς ἀφ' ἑτέρων, εἰ ἐθέλοι δημιουργῆσαι, <συμπράξεωσ> , τὸ δὲ πρέπον ὁρῶν ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς γινομένοις ταῖς ὑπηκόοις δυνάμεσιν ἔστιν ἃ διαπλάττειν ἐφῆκεν, οὐδὲ ταύταις εἰσάπαν αὐτοκράτορα δοὺς τοῦ τελεσιουργεῖν ἐπιστήμην, ἵνα μὴ τι πλημμεληθείη τῶν ἀφικνουμένων εἰς γένεσιν. ^[5]

Conf 176 ταῦτα μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἦν προτυπῶσαι· ὧν δὲ χάριν, ἤδη λεκτέον· ἡ μὲν φύσις τῶν ζώων εἷς τε ἄλογον καὶ λογικὴν μοῖραν, ἐναντίας ἀλλήλαις, ἐτμήθη τὸ πρῶτον, ἡ δ' αὖ λογικὴ πάλιν εἷς τε τὸ φθαρτὸν καὶ ἀθάνατον εἶδος, φθαρτὸν μὲν τὸ ἀνθρώπων, ἀθάνατον δὲ τὸ ψυχῶν ἀσωμάτων, αἱ κατὰ τε ἀέρα καὶ οὐρανὸν περιπολοῦσι. ^[5]

Conf 177 κακίας δὲ ἀμέτοχοι μὲν εἰσιν αὗται, τὸν ἀκήρατον καὶ εὐδαίμονα κληρὸν ἐξ ἀρχῆς λαχοῦσαι καὶ τῷ συμφορῶν ἀνηνύτων οὐκ ἐνδεθεῖσαι χωρίῳ, σώματι, ἀμέτοχοι δὲ καὶ <αἱ> τῶν ἀλόγων, παρόσον ἀμοιροῦσαι διανοίας οὐδὲ τῶν ἐκ λογισμοῦ συμβαινόντων ἐκουσίῳ ἀδικημάτων ἀλίσκονται.

Conf 178 μόνος δὲ σχεδὸν ἐκ πάντων ὁ ἄνθρωπος ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἔχων ἐπιστήμην αἰρεῖται μὲν πολλάκις τὰ φαυλότατα, φεύγει δὲ τὰ σπουδῆς ἄξια, ὥστ' αὐτὸν μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἐκ προνοίας ἁμαρτήμασι καταγινώσκεισθαι.

Conf 179 προσηκόντως οὖν τὴν τούτου κατασκευὴν ὁ θεὸς περιῆψε καὶ τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ λέγων· „ποιήσωμεν ἄνθρωπον“, ἵνα αἱ μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατορθώσεις ἐπ' αὐτὸν ἀναφέρονται μόνον, ἐπ' ἄλλους δὲ αἱ ἁμαρτίαι. θεῷ γὰρ τῷ πανηγεμόνι ἐμπρεπὲς οὐκ ἔδοξεν εἶναι τὴν ἐπὶ κακίαν ὁδὸν ἐν ψυχῇ λογικῇ δι' ἑαυτοῦ δημιουργῆσαι· οὗ χάριν τοῖς μετ' αὐτὸν ἐπέτρεψε τὴν τούτου τοῦ μέρους κατασκευὴν. ἔδει γὰρ καὶ τὸ ἀντίπαλον τῷ ἀκουσίῳ, τὸ ἐκούσιον, εἰς τὴν τοῦ παντὸς συμπλήρωσιν κατασκευασθὲν ἀναδειχθῆναι. ^[5]

Conf 180 τοῦτο μὲν δὴ ταύτῃ λελέχθω. προσήκει δὲ κάκεῖνο λελογίσθαι, ὅτι μόνων ἀγαθῶν ἐστιν ὁ θεὸς αἷτιος, κακοῦ δὲ οὐδενὸς τὸ παράπαν, ἐπειδὴ καὶ τὸ πρεσβύτατον τῶν ὄντων καὶ τελειότατον ἀγαθὸν αὐτὸς ἦν. ἐμπρεπέστατον δὲ τὰ οἰκεῖα τῇ ἑαυτοῦ φύσει δημιουργεῖν ἄριστα τῷ ἀρίστῳ, τὰς μέντοι κατὰ πονηρῶν κολάσεις διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν βεβαιοῦσθαι. ^[5]

Conf 181 μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ τελειωθέντος ἐξ ἀσκήσεως τόδε· „ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος, ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν“ (Gen. 48, 15. 16)· ὁμολογεῖ γὰρ καὶ οὗτος ἡδὴ, ὅτι τὰ μὲν γνήσια τῶν ἀγαθῶν, ἃ φιλαρέτους τρέφει ψυχάς, ἐπὶ θεὸν ἀναφέρεται μόνον ὡς αἷτιον, ἡ δὲ τῶν κακῶν μοῖρα ἀγγέλοις ἐπιτέτραπται πάλιν, οὐδὲ ἐκείνοις ἔχουσι τὴν τοῦ κολάζειν αὐτοκράτορα ἐξουσίαν, ἵνα μηδενὸς τῶν εἰς φθορὰν τεινόντων ἡ σωτήριος αὐτοῦ κατάρχη φύσις. ^[5]

Conf 182 διὸ λέγει· „δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν“. οἱ μὲν γὰρ ἀσεβεῖς τοιαύτης ἐπάξιοι δίκης τυγχάνειν, ἴλεως καὶ εὐεργέτιδας καὶ φιλοδώρους αὐτοῦ δυνάμεις οἰκιοῦσθαι τιμωρίαις. εἰδὼς μέντοι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ὠφελίμους ὑπαρχούσας δι' ἑτέρων αὐτὰς ὥρισεν· ἔδει γὰρ τὸ μὲν ἐπανορθώσεως ἀξιοῦσθαι, τὰς δὲ πηγὰς τῶν ἀενάων αὐτοῦ χαρίτων ἀμιγεῖς κακῶν οὐκ ὄντων μόνον ἀλλὰ καὶ νομιζομένων φυλαχθῆναι. τίς δέ ἐστιν ἡ σύγχυσις, ἐρευνητέον. ^[5]

Conf 183 πῶς οὖν ἐρευνήσομεν; οὕτως, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται· πολλάκις οὐς πρότερον οὐκ ᾔδειμεν, ἀπὸ τῶν συγγενῶν καὶ τινα πρὸς αὐτοὺς ἐχόντων ἐμφέρειαν ἐγνωρίσαμεν· οὐκοῦν καὶ πράγματα τὸν αὐτὸν τρόπον, ἃ μὴ ῥάδιον ἐξ ἑαυτῶν καταλαμβάνεσθαι, δηλα γένοιτ' ἂν κατὰ τὴν τῶν

οἰκείων αὐτοῖς ὁμοιότητα. τίνα οὖν ἐστὶ συγχύσει πράγματα ὅμοια; ἢ μῖξις, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, καὶ κρᾶσις· ἀλλ' ἢ μὲν μῖξις ἐν ξηραῖς, ἢ δὲ κρᾶσις ἐν ὑγραῖς οὐσίαις δοκιμάζεται. ^[5]

Conf 185 μῖξις μὲν οὖν σωμάτων διαφερόντων ἐστὶν οὐκ ἐν κόσμῳ παράθεσις, ὥσπερ ἂν εἴ τις σωρὸν ποιήσῃ κριθὰς καὶ πυροῦς καὶ ὀρόβους καὶ ἄλλ' ἅττα εἶδη τῶν σπαρτῶν εἰς ταῦτό εἰσενεγκών, κρᾶσις δ' οὐ παράθεσις, ἀλλὰ τῶν ἀνομοίων μερῶν εἰς ἄλληλα εἰσδυομένων δι' ὅλων ἀντιπαρέκτασις, ἔτι δυναμένων ἐπιτεχνήσῃ τινὶ διακρίνεσθαι τῶν ποιοτήτων, ὡς ἐπὶ οἴνου καὶ ὕδατος φασὶ γίνεσθαι· συνελθούσας μὲν γὰρ τὰς οὐσίας ἀποτελεῖν κρᾶσιν, τὸ δὲ κραθὲν οὐδὲν ἦττον ἀναπλοῦσθαι πάλιν εἰς τὰς ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ποιότητας· σπόγγῳ γὰρ ἡλαιωμένῳ τὸ μὲν ὕδωρ ἀναλαμβάνεσθαι, τὸν δ' οἶνον ὑπολείπεσθαι· μήποτε ἐπειδήπερ ἐξ ὕδατος ἡ σπογγία γένεσις ἐστὶ, τὸ μὲν οἰκεῖον, ὕδωρ, πέφυκεν ἀναλαμβάνεσθαι πρὸς αὐτῆς ἐκ τοῦ κράματος, τὸ δ' ἀλλότριον ὑπολείπεσθαι, ὁ οἶνος. ^[5]

Conf 187 σύγχυσις δὲ ἐστὶ φθορὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς ποιοτήτων πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἀντιπαρεκτεινομένων εἰς διαφερούσης μιᾶς γένεσιν, ὡς ἐπὶ τῆς ἐν ἱατρικῇ τετραφαρμάκου συντέτευχε· κηρὸς γὰρ καὶ στέαρ καὶ πίττα ῥητίνη τε, οἶμαι, συνελθόντα ταύτην ἀποτελεῖ, συντεθείσης δὲ ἀμήχανον ἔτι τὰς ἐξ ὧν συνετέθη διακριθῆναι δυνάμεις, ἀλλ' ἐκάστη μὲν αὐτῶν ἠφάνισται, πασῶν δ' ἡ φθορὰ μίαν ἐξαίρετον ἄλλην ἐγέννησε δύναμιν. ^[5]

Conf 188 ὅταν δ' ἀπειλῇ σύγχυσιν τοῖς ἀσεβέσι λογισμοῖς ὁ θεός, οὐ μόνον ἐκάστης κακίας τό τε εἶδος καὶ τὴν δύναμιν ἀφανισθῆναι κελεύει, ἀλλὰ καὶ τὸ συνερανισθὲν ἐξ αὐτῶν, ἵνα μήτε τὰ μέρη καθ' ἑαυτὰ μήθ' ἢ πάντων σύνοδος τε καὶ συμφωνία περιβάληται τινα ἰσχὺν ἐπὶ καθαιρέσει τῆς ἀμείνωνος μοίρας.

Conf 189 οὗ χάριν φησί· „συχέωμεν ἐκεῖ αὐτῶν τὴν γλῶτταν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον“ (Gen. 11, 7), ὅπερ ἴσον ἐστὶ τούτῳ· κωφὸν ἕκαστον ἐργασώμεθα τῶν κακίας μερῶν, ὡς μήτε ἰδίαν ἀφιέν <φωνήν> μήτε συνηχοῦν ἑτέρῳ βλάβης αἴτιον γίνηται.

Conf 190 ταῦτα μὲν ἡμεῖς, οἱ δὲ τοῖς ἐμφανέσι καὶ προχείροις μόνον ἐπακολουθοῦντες οἴονται νυνὶ γένεσιν διαλέκτων Ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβάρων ὑπογράφεσθαι· οὐς οὐκ ἂν αἰτιασάμενος— ἴσως γὰρ ἀληθεῖ καὶ αὐτοὶ χρῶνται λόγῳ—παρακαλέσαιμ' ἂν μὴ ἐπὶ τούτων στῆναι, μετελθεῖν δὲ ἐπὶ τὰς τροπικὰς ἀποδόσεις, νομίσαντας τὰ μὲν ῥητὰ τῶν χρησμῶν σκιάς τινας ὥσανεὶ σωμάτων εἶναι, τὰς δ' ἐμφαινομένας δυνάμεις τὰ ὑφεστῶτα ἀληθεῖα πράγματα. ^[5]

Conf 191 δίδωσι μέντοι πρὸς τοῦτ' ἀφορμὰς τὸ εἶδος τοῖς μὴ τυφλοῖς διάνοιαν ὁ νομοθέτης αὐτός, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ὧν νῦν ἐστὶν ὁ λόγος· τὸ γὰρ γινόμενον σύγχυσιν προσεῖπε. καίτοι γε εἰ διαλέκτων γένεσιν αὐτὸ μόνον ἐδήλου, καὶ ὄνομα εὐθυβολώτερον ἐπεφήμισεν ἀντὶ συγχύσεως διάκρισιν· οὐ γὰρ συγγεῖται τὰ τεμνόμενα, διακρίνεται δ' ἔμπαλιν, καὶ ἔστιν οὐ μόνον ἐναντίον ὄνομα ὀνόματι, ἀλλ' ἔργον ἔργῳ. σύγχυσις μὲν γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ φθορὰ τῶν ἀπλῶν δυνάμεων εἰς συμπεφορημένης μιᾶς γένεσιν, διάκρισις δὲ ἐνὸς εἰς πλείῳ τομῇ, καθάπερ ἐπὶ γένους καὶ τῶν κατ' αὐτὸ εἰδῶν ἔχειν συντέτευχεν. ^[5]

Conf 192 ὥστε εἰ μίαν οὕσαν φωνὴν ἐκέλευσε τέμνειν ὁ σοφὸς εἰς πλειόνων διαλέκτων τμήματα, προσεχεστέροις ἂν καὶ κυριωτέροις ἐχρήσατο τοῖς ὀνόμασι, τομὴν ἢ διανέμῃσιν ἢ διάκρισιν ἢ τι ὁμοιότροπον εἰπών, οὐ τὸ μαχόμενον αὐτοῖς, σύγχυσιν. ^[5]

Conf 193 ἀλλ' ἔστιν ἡ σπουδὴ διαλῦσαι τὸ κακίας στίφος, τὰς ὁμολογίας αὐτῆς ἀκυρῶσαι, τὴν κοινωνίαν ἀνελεῖν, τὰς δυνάμεις ἀφανίσαι καὶ διαφθεῖραι, τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος, ὃ δειναῖς ὠχυρώσατο παρανομίαις, καθελεῖν.

Conf 194 οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ τῶν ψυχῆς ὁ πλάστης μερῶν οὐδὲν οὐδενὶ εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου κοινωνίαν ἡγάγεν; ἀλλ' ὀφθαλμοὶ μὲν οὐκ ἂν ἀκούσειαν, ὧτα δὲ οὐκ ἂν θεάσαιτο, χυλὸς δὲ ἐνστόμιος οὐκ ἂν ὁσφροίτο, οὐδ' ἂν γεύσαιντο ῥίνες, ὃ τ' αὖ λόγος οὐδὲν ἂν τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις πάθοι,

οὐδ' ἔμπαλιν ῥῆξαι φωνὴν δύναιτ' ἂν αἰσθησις. ἔγνω γὰρ ὁ τεχνίτης, ὅτι τὸ μὴ ἀκούειν ἕκαστον τούτων τῆς τοῦ πλησίον φωνῆς λυσιτελέες ἐστίν, ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ψυχῆς μέρη ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν ἀσυγχύτοις χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν ζώων ὠφέλειαν καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα κοινωνίαν ἀφηρηθῆναι, τὰ δὲ τῆς κακίας εἰς <σύγ> χυσιν καὶ φθορὰν ἀχθῆναι παντελῆ, ἵνα μήτε συμφωνήσαντα μήτε καθ' ἑαυτὰ ὄντα ζημία τοῖς ἀμείνοσι γένηται. ^[5]

Conf 196 παρὸ καὶ λέγει· „διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ἐκεῖθεν“ (Gen. 11, 8), ἐν ἴσῳ τῷ ἐσκέδασεν, ἐφυγάδευσεν, ἀφανεῖς ἐποίησε· τὸ γὰρ σπεῖρειν <ἀγαθῶν, κακῶν δὲ αἴτιον τὸ διασπεῖρειν> , ὅτι τὸ μὲν ἐπιδόσεως καὶ αὐξήσεως καὶ γενέσεως ἐτέρων ἔνεκα συμβαίνει, τὸ δ' ἀπωλείας καὶ φθορᾶς. βούλεται δὲ ὁ φυτουργὸς θεὸς σπεῖρειν μὲν ἐν τῷ παντὶ καλοκάγαθίαν, διασπεῖρειν δὲ καὶ ἐλαύνειν ἐκ τῆς τοῦ κόσμου πολιτείας τὴν ἐπάρατον ἀσέβειαν, ἵν' ἤδη ποτὲ παύσωνται τὴν κακίας πόλιν καὶ τὸν ἀθεότητος πύργον οἰκοδομοῦντες μισάρετοι τρόποι. ^[5]

Conf 197 τούτων γὰρ σκεδασθέντων οἱ πάλοι πεφευγότες τὴν τυραννίδα τῆς ἀφροσύνης ἐνὶ κηρύγματι κάθοδον εὐρήσουσι, γράψαντός τε καὶ βεβαιώσαντος <θεοῦ> τὸ κήρυγμα, ὡς δηλοῦσιν οἱ χρησμοί, ἐν οἷς διείρηται ὅτι „ἐὰν ἦ ἡ διασπορά σου ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖθεν συνάξει σε“ (Deut.

Conf 198 30, 4)· ὥστε τὴν μὲν ἀρετῶν συμφωνίαν ἐμπρεπὲς ἀρμόζεσθαι θεῷ, τὴν δὲ κακιῶν διαλύειν τε καὶ φθεῖρειν. οἰκειότατον δὲ κακίας ὄνομα σύγχυσις· οὗ πίστις ἐναργὴς πᾶς ἄφρων, λόγοις καὶ βουλαῖς καὶ πράξεσιν ἀδοκίμοις καὶ πεφορημέναις χρώμενος. ^[5]